

RUSYA DEVLET ARŞİVLERİNDEN (I)

Rusya Devleti Askeri-Tarih Arşivi'ndeki Türkiye ile İlgili Belgeler¹

Eftal Ş. BATMAZ*

Rusya Devleti Askeri-Tarih Arşivi, askeri tarih dokümanların korunduğu en temel, en büyük ve en eski Rus arşivlerinden biridir. Bu arşiv Moskova'da XVII-XVIII. yüzyılın mimari özelliklerini taşıyan Yauza nehri kenarındaki Petro Sarayı'nda bulunmaktadır. Bu saray daha çok Lefortovski adı ile anılmaktadır.

Askeri-Tarih Arşivi, Rusya'da 1917 öncesinde varolan üç arşivin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu arşivler; Voенno-Uçeniy Arhiv (Askeri Kayıtlar Arşivi), Lefortovski ve 1914-18 I. Dünya Savaşı'na ait dokümanların korunduğu Moskovskiy Voенno-Okrujnoj Arhiv (Moskova Askeri Bölge Arşivi).

Bu arşivler içerisinde en eski olanı Voенno-Uçeniy Arhiv; 1797 yılında, Askeri Genel Karargah Bölümü'nde askeri harita, plan ve çizimlerin korunduğu bir yer olarak kurulmuştu ve aynı zamanda Çarlara ait belgeler de burada bulunmaktaydı. Bu arşiv, 1812 yılında Askeri Bakanlığın, Askeri-Topografya Depo Arşivi'ne dahil edilmiştir. 1863'te Genel Karargah Başkanlığı, Askeri-Tarih ve Topografya Arşivi olarak anılmaya başlanmıştır. 1867 yılında Genel Karargah Askeri-Eğitim Arşivi, 1906 yılında ise Genel Karargah Baş Müdürlüğü Arşivi olarak adı değiştirilmiştir.

Lefortovski Arşivi, Genel Karargah Müfettişlik Bölümü'nün Moskova'da 1819 yılında açılan şubesidir. Öncelikle Askeri Bakanlık ve Askeri Kurul'a ait belgelerin

* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü

¹ Rossiyskiy Gosudarstvenniy Voенno-İstoriçeskiy Arhiv (РГВИА). Arşivdeki çalışmalarım sırasında yardımlarını benden esirgemeyen Rusya Bilimler Akademisi emekli öğretim üyelerinden Dr. Pervez Babaev'e teşekkür ederim.

korunması amacıyla oluşturulmuştur. 1863 yılından itibaren bu arşiv Müfettişlik Bölümü Genel Arşivi'nin Moskova Şubesi olarak adlandırılmış, 1865 yılından sonra Genel Karargah Ortak Arşivi adını almış ve 1918 yılına kadar bu ad devam etmiştir.

Moskovskiy Voenno-Okrujnoj Arhiv ise XIX. yüzyılın 60'lı yıllarında Moskova askeri bölgesi sınırlarında yer alan farklı askeri kuruluş ve organizasyonların belgelerinin korunması amacıyla Moskova Askeri Bölge Karargahına bağlı olarak kurulmuştur. Bu arşivde aynı zamanda Rusya'nın diğer bölgelerine ait materyaller de bulunmaktadır.

1917 yılındaki Ekim Devrimi'nden sonra, 1 Haziran 1918 tarihinde Sovyet Halk Komiserliği, Rusya'daki bütün arşivlerin birleştirilmesi kararını almış ve mevcut arşivlerin idaresi Birleşik Devlet Arşiv Fonu adı altında toplanmıştır. Böylelikle Rusya'nın çeşitli şehirlerinde yer alan arşivler Moskova ve Petersburg'da toplanmaya başlanmıştır.

Bu karar doğrultusunda 1917 öncesi varolan tüm askeri kuruluşların belgeleri Lefortovski Arşivi'nde biraraya getirilmiş ve Askeri-Tarih Arşivi kurulmuştur. 1933 yılında RSFSR'nin (Rus Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti) Merkezi Askeri-Tarih Arşivi, 1941 yılında ise SSCB'nin (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) Merkez Devlet Askeri-Tarih Arşivi adını almıştır. 1992 yılında ise Rusya Devleti Askeri-Tarih Arşivi olarak ismi değiştirilmiştir.

Bu arşivde 14.000'den fazla fondada 3.300.000'den fazla belge ile yaklaşık 10 milyon mikrofilm bulunmaktadır. Bu belgeler, Rus düzenli ordusunun oluşturulduğu zamandan başlayarak 1918'de yeniden düzenlenen Rus silahlı kuvvetlerinin tarihini yansıtmaktadır. Belgelerin kronolojik çerçevesi XVIII. yüzyıl başından 1918 Mart ayı dönemine kadar olan tarihi dönemi kapsamaktadır. XVI ve XVIII. yüzyıla ait belgelerin sayısı çok fazla değildir. Arşivde tüm merkezi ve yerel askeri kuruluşlara ait fondalar bulunmaktadır. Bunlar; Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri, Teşkilat, Teknik, Sağlık ve Eğitim gibi fondalardır.

Bu arşiv daha çok Rusya'nın askeri tarihine ışık tutmaktadır. Burada Rus ordularının subay ve yöneticilerinin faaliyetlerini, Rusya'nın askeri tarihçileri ve teorisyenlerinin, bilim adamlarının, askeri mühendis ve seyyahlarının faaliyetlerine ilişkin dokümanları bulmak mümkündür.

Yine arşivde XVIII. yüzyıldan XX. yüzyıl başına kadar olan döneme ait çok sayıda elyazması eserler ile haritalar da bulunmaktadır. Ayrıca; Rus ve diğer dillerde genel dünya atlasları, topografya, astronomi eserleriyle Rusya'nın mimarlık tarihine ışık tutan şehir planları ve Rus mimarlar tarafından yapılan sivil ve askeri donanımlara ait teknik çizimler de bulunmaktadır.

Bütün bu dokümanlara ek olarak arşivde basılı eserlere ait fondalar da bulunmaktadır. Basılı eserler bölümünde 1715 yılından günümüze kadar gelen süreci kapsayan döneme ait 75 bin kitap bulunmaktadır. Bu kitapların büyük çoğunluğu

askeri tarihe aittir. Örneğin; 1756-63 Yedi Yıl Savaşı, 1812'deki Napolyon'un Rusya Seferi, 1853-56 Kırım Savaşı, 1877-78 Rus-Türk Savaşı, 1904-1905 Rus-Japon Savaşı ve I. Dünya Savaşı'na ait çok sayıda kitap bulunmaktadır. Basılı eserlerin yanısıra ciddi sayıda süreli yayın koleksiyonu da vardır. Örneğin; 'Topçu Birliği Dergisi', 'Askeri Tarih Derlemesi', 'Askeri Derleme', 'Levazım Dergisi', 'Keşif Eri' ve 'Rus Gazisi' gibi süreli yayınlar bulunmaktadır².

Rusya Devlet Askeri-Tarih Arşivi'ndeki belgeler yalnızca Rusya'nın söz konusu dönemdeki askeri tarihini yansıtmamakta aynı zamanda savaştığı ya da ittifak kurduğu devletlerle de ilgili önemli bilgiler vermektedir. Çok geniş bir belge koleksiyonuna sahip olan bu arşivde biz sadece Türkiye ile ilgili olan belgeleri yayınlanmış arşiv rehberlerinden ve arşivdeki mevcut kataloglardan tesbit ettik. Bu arşivde; Türkiye ile ilgili belgeler değişik fondlarda bulunmaktadır. Her Fond'a ayrı bir isim, fond numarası ve dosya numarası verilmiştir. Ayrıca, söz konusu fondlarda bulunan belgeler koleksiyonunun başlangıç tarihleri ile son tarihleri de gösterilmiştir³.

Askeri Kurultay Kalem Odası, Emir Masası

F. 17, D. 28554, Tarih: 1724-1812

Rus ordularının 1736 yılında Türkiye'ye karşı yaptıkları askeri hareket hakkında belgeler.

Askeri Kurultay'ın Askeri (gizli) Seferi

F. 20, D. 1605, Tarih: 1720-1788

1736-1739 ve 1768-1774 Türk-Rus savaşları hakkında belgeler.

Askeri Sefer Kalem Odası

F. 26, D. 1436, Tarih: 1796-1812

Türkiye'ye karşı yapılan askeri hareket hakkında M.İ.Kutuzov'un⁴ göndermiş olduğu hareket notları (1811-1812).

2 Bu bilgiler: V.N. Avtokratov, E.P.Voronin, V.A. Diyakov, V.D. Cploşnov ve İ.İ. Ctroumova tarafından hazırlanan **Centralny Gosudarstvenny Voennno-İstoriçeskiy Arhiv SSSR**, Moskova, 1979 adlı üç ciltlik eserin I. cildinin 3-18. sayfaları arasından özetlenmiştir.

3 Bu çalışmayı yayına hazırlarken dikkatimi çeken bir husus; Türk-Rus savaşlarına katılan ve metinde isimleri geçen Rus komutan, devlet adamı ve diplomatlar hakkında Türkçe literatürde yeterli bilgi bulunmamasıydı. Bu eksikliği bir ölçüde de olsa giderebilmek için hakkında bilgi bulabildiğim bu kişiler ve dönemin Çar ve Çariçeleri hakkında kısa biyografik bilgiler vermeyi uygun gördüm.

4 Mihail İllarionoviç Kutuzov (1745-1813): Asker ve devlet adamı. 1812 yılında Smolenski Knyaz'ı oldu. 1768-74 ve 1787-92 Rus-Türk savaşlarına katıldı. 1787-92 savaşından sonra bir yıl süreyle İstanbul'da Rusya Devleti'nin olağanüstü elçisi olarak bulundu. 1805'deki Rus-Avusturya-Fransa savaşında Rus ordularına ve 1806-1812 Rus-Türk Savaşı'nda Moldova ordusuna kumandanlık yaptı. Ruşuk[Ruşuk]

İmparatorluk Baş Dairesi'nde Bulunan, Askeri Sefer Kalem Odası

1828-1829 Rus-Türk Savaşı'ndaki askeri hareketlere ait belgeler; Kafkaslardaki askeri hareketler hakkında dokümanlar.

Askeri-Eğitim Komitesi

F. 401, D. 2979, Tarih: 1804-1903

Kafkas askeri bölgesinde, Türkiye hakkında bilgi toplama çalışmalarına ilişkin belgeler (1812-1873).

Genel Müfettişliğin Mühendislik Bölümü

F. 312, D. 5566, Tarih: 1818-1863

Kafkasya'daki askeri hareketler sırasında (1819-1864), Rus-Türk Savaşı'nda (1828-29) ve Kırım Savaşı'nda (1853-1856) askeri mühendislerin bulundurulmasına ilişkin belgeler.

Eski Askeri-Eğitim Arşivi'nin Askeri-Tarihi Evrak ve Kartografik Belgeleri

F. 410, D. 2110, Tarih: 1488-1912

III. Petro⁵ ve II. Katherina⁶ Dönemi

IV. İvan⁷ tarafından Avusturya İmparatoruna gönderilen, Türkiye'ye karşı yapılan ittifak belgesinin kopyası; A.M.Golitsin'in⁸, Rus-Türk Savaşı (1768-1774) sırasında I. Ordu'nun idaresi üzerine verdiği emirler; Küçük Kaynarca Antlaşması'nın onayı; İstanbul'da bulunan Albay Peterson'un vekilinin gönderdiği haberler (1774); P.A.Rumyantsev'in⁹ askeri-idari ve diplomatik faaliyetleri hakkında belgeler; II. Katherina'ya Türkiye ile olan savaş ve ordunun durumu ve Türkiye ile yapılan

ve Slobodze'de Türk ordularına karşı zafer kazandı. Bu savaş sonunda imzalanan Bükreş Antlaşması'nı Rusya adına imzaladı.

5 III. Petro [İyodoroviç] (1728-1762): I. Petro'nun torunudur. 1761-1762 yılları arasında Rus İmparatoru oldu.

6 II. Katherina [Aleksyevna] (1729-1796): 1762 yılında kocası III. Petro'yu darbeyle iktidardan indirerek Rus İmparatoriçesi oldu. II. Katherina döneminde Rusya Devleti aktif bir dış politika yürüttü. 1768-74 ve 1787-91 yıllarındaki Rus-Türk savaşları sonucunda Karadeniz'in kuzeyinde ve Kırım'da Rus hakimiyetini sağladı. 1783 yılında Doğu Gürcistan Hanlığı'nı da Rus hakimiyetine aldı.

7 IV. İvan [Grozniy] (1530-1584): 1533 yılında Moskova Knyaza, 1547 yılında Rus Çarı oldu. Çar ünvanını ilk kullandır. 1565-1572 yılları arasında ülkeyi baskı ve şiddetle yönettiğinden tarihte Korkunç İvan olarak anılmaktadır. 1552 yılında Kazan ve 1556 yılında Astrahan Hanlığı'nı Rus topraklarına kattı.

8 A.M.Golitsin (1723-1807): Asker ve devlet adamı. 1742 ile 1761 yılları arasında diplomat olarak görev yaptı. II.Katherina'nın darbeyle iktidara gelmesinden sonra onun tarafında yer aldı.

9 Petr Aleksandr Rumyantsev-Zadunayskiy (1725-1796): 1770 yılında General Feld-Mareşal oldu. 1768-74 Türk-Rus Savaşı'na katıldı ve Kolberg kalesini kuşattı.

diplomatik görüşmeler konusunda verilen raporlar ve Rus-Türk Savaşı sırasında (1768-1774) P.A.Rumyantsev'in P.Saltıkov¹⁰, V.Repnin¹¹, İ.İ.Veymarn ve diğer askeri komutanlarla olan yazışmaları; A.V.Suvorov'un¹² P.A.Rumyantsev'e Kuban hattının yapılması, Kırım Seferi ve Rus askerlerinin Kırım ve Kuban'dan çıkarılması hakkında verdiği bilgiler; Suvorov'un Kırım Hanı ile yazışmaları (1778-1779); Tümamiral N.S.Mordvinov'un¹³ P.A.Rumyantsev'e Karadeniz filosu ve amiralleri ile Türkiye'ye ilişkin verdiği emirler hakkında yazdığı raporlar; Yurtdışında bulunan Rus Elçi ve Konsoloslarının Türkiye ve İran'daki durum hakkında yazdıkları mektuplar (1794-1796); M.İ.Kutuzov'un P.A.Rumyantsev'e Türkiye'deki durum hakkında yazdığı mektuplar (1794).

I. Aleksandr Dönemi¹⁴

Gürcistan(1807-1808), Türkiye ve İran'daki (1808-1810) durumlar hakkında P.A.Rumyantsev'le İ.V.Gudoviç¹⁵ arasında geçen yazışmalar; Çar I.Aleksandr'ın A.A.Prozorovsky'e¹⁶, İ.V.Gudoviç'e ve M.İ.Kutuzov'a Türkiye'ye ile olan savaş hakkında verdiği cevaplar (1806-1812); Türkiye'ye karşı yapılan askeri hareket(1810-1812)

- 10 Petr Semyonoviç Saltıkov (1698-1773): 1733'de Graf, 1759'da General Feld-Mareşal oldu. 7 Yıl Savaşları sırasında (1756-63) Avusturya ile yapılan savaşlarda Palzig ve Kunersdorf bölgelerinde Rus ordusuna kumanda etti (1759-60).
- 11 Nikolay Vasilyeviç Repnin (1734-1801): Asker ve diplomat. 1796'da General Feld-Mareşal. 1768-74 Rus-Türk Savaşı'ndaki Kagul ve Larga kuşatmasında Tümen komutanı olarak bulundu. 10 Temmuz 1774'de imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması hazırlık çalışmalarına katıldı.
- 12 Aleksandr Vasilyeviç Suvorov (1730-1800): 1768-1774 ve 1787-1791 Türk-Rus savaşlarına komutan olarak katıldı. 1774'de Kozluca, 1787'de Kinburn, 1789'de Fokşan, 1789'de Rimnik ve 1790'daki İsmail Kalesi savaşlarında bulundu. Savaşlarda gösterdiği başarılarından dolayı 1789'da Graf-İnniskskiy, 1799'da Knyaz İtaliyskiy ünvanlarını aldı.
- 13 Nikolay Semenovici Mordvinov (1754-1845): Asker ve devlet adamı. 1802 yılında Rusya'nın ilk Denizcilik Bakanı oldu.
- 14 I. Aleksandr [Pavloviç] (1777-1825): 1801'de yılında Rus İmparatoru oldu. Hükümdarlığı döneminde İran, Türkiye, İsveç ve Fransa ile savaştı. I. Aleksandr döneminde Doğu Gürcistan, Finlandiya, Basarabya ve bir dizi Azerbeycan Hanlığı ile Varşova Düklüğü Rusya hakimiyetine girdi. Fransa'ya karşı Avrupa devletleri koalisyonu liderliğini yürüttü. 1814-15 Viyana Kongresi'nin düzenlenleyicilerindendir.
- 15 İvan Vasilyev Gudoviç (1741-1820): 1799'da Graf, 1807'de General Feld-Mareşal oldu. 1787-1791 Rus-Türk savaşına katıldı. Bu savaşlar sırasında I İacibey'i ve Anapa'yı ele geçirdi. 1806-1812 Rus-Türk Savaşı'nda da Kafkasya'da ordulara başkumandanlık yaptı ve Arpaçay'da Türk ordusunu yenilgiye uğrattı.
- 16 Aleksandr Aleksandroviç Prozorovsky (1732-1809): 1807'de General Feld-Mareşal oldu. 1810-12 Rus-Türk Savaşı'nda Tuna Ordusu Başkumandanı olarak görev yaptı.

hakkında Bagration'un¹⁷ Çar I. Aleksandr'a yazdığı raporlar ve Kutuzov'un Barklay-de-Tolli'ye¹⁸ verdiği haberler; Türkiye ile yapılan barış görüşmeleri hakkında Kutuzov'un Çar I. Aleksandr'a verdiği haberi ve Rumyantsev'in mektupları; Buharestskiy Barışı'nın¹⁹ yapılması; Gudoviç'in ve A.P. Tormasov'un²⁰ Kafkasya'daki askeri hareket hakkındaki düşünceleri; Gürcistan'da Türk ordusunun yenilişi hakkında Tormasov'un haberleri(1809); 1828-1829 tarihleri arasında Türkiye'ye karşı yapılan askeri hareketler hakkında Çar I. Nikolay'ın²¹ P.A. Tolstoy'a²² yazdığı mektuplar; Kafkasya'daki durum, Türkiye ve İran arasındaki ilişkiler hakkında İ.F. Paskeviç'in²³ Çar I. Nikolay'a yazdığı mektuplar (1829).

Rusya'da Askeri Sanat Teorisi ve Askeri Kuvvetlerin Düzenlenmesine İlişkin Belgeler

F. 413, D. 3340, Tarih: 1694-1917

Suvorov tarafından dikte edilen, Türkiye'ye karşı savaş planı (1793); Türkiye ile

-
- 17 Petr İvanoviç Bagration (1765-1812): A.V. Suvorov'un İtalya ve İsveç seferlerine katıldı. Fransa ve İsveç savaşlarında önemli başarılar kazandı. 1806-1812 yılındaki Rus-Türk savaşında Moldova ordusuna başkumandanlık yaptı. 1812'deki Rus-Fransız savaşında II. Batı Orduları kumandanlığını yürüttü.
  - 18 Mihail B. Barklay-de-Tolli (1761-1818): 1787-1791 yılındaki Rus-Türk Savaşı sırasında Ocakov(Özü) kuşatmasına katıldı. 1814'de General Feld-Mareşal, 1815'de Knyaz oldu. 1788-1790 Rus-İsveç Savaşı'nda, 1792-1794'de Polonya Savaşı'nda ve 1800 yılındaki Fransız savaşında ismi öne çıktı. 1809'da Finlandiya'da Genel vali oldu. 1812 yılındaki Rus-Fransız Savaşı'nda I.Ordu'da başkumandanlık yaptı.
  - 19 Buharestskiy[Bükreş] Barışı: 1806-1812 yılları arasında devam eden Rus-Türk Savaşı sonunda Rusya ile Osmanlı Devleti arasında 16.5.1812 tarihinde Bükreş'de imzalanan anlaşmadır. Bu anlaşmayla Rusya, Besarabya hariç Eflak, Boğdan ve Anadolu'da işgal ettiği yerleri geri veriyordu. Osmanlı Devleti Sırbistan'a iç yönetiminde ayrıcalık tanıyordu. İki devlet arasında Prut nehrinin döküldüğü yerden itibaren Tuna sınır oluyordu ve Tuna üzerinde yapılan ticarettten Rusya'ya da hak tanınıyordu.
  - 20 Aleksandr Petroviç Tormasov (1752-1819): 1772'de orduya katıldı. 1787-91 Rus-Türk Savaşı'nda Ocakov Kalesi kuşatmasına katıldı.
  - 21 I. Nikolay [Nikolay Pavloviç Romanov] (1796-1855): 1825'de Rus Çarı oldu. 1830-31'de Polonya'da çıkan ayaklanmayı bastırdı. Dış politikada I. Aleksandr'ın kurmuş olduğu Kutsal İttifak prensiplerine uygun hareket etti. İktidarı sırasında Kafkas, İran, Türk ve Kırım savaşları oldu.
  - 22 Petr Aleksandroviç Tolstoy (1761-1844): Asker, diplomat. 1787-91 Rus-Türk Savaşı'na katıldı. 1794-95 Polonya Seferi'ne ve 1799-1800 Fransız Savaşı'na katıldı. 1803-1805 tarihleri arasında Petersburg'da askeri vali olarak çalıştı. 1807-1808'de Paris'de büyükelçi olarak bulundu. Prusya ve Avusturya ile Fransız karşıtı koalisyonu organize etmek, ülkenin batı sınırını güçlendirmek için Osmanlı Devleti ile devam eden savası (1806-1812) sonlandırmak ve bir barış anlaşması yapmak için Rus hükümetini yönlendirdi.
  - 23 İvan Feodor Paskeviç (1782-1856): 1828'de Erivan Graf'ı, 1831'de Varşova Knyaza oldu. 1827-30 yılları arasında Gürcistan'da Rus-İran ve Rus-Türk savaşlarında Kafkas Alay Birliği Komutanı olarak görev yaptı. 1853-1856 yılları arasındaki Kırım Savaşı'na katıldı.

yapılan savaş hakkında General P.D.Kiselev'in²⁴ ve İ.Dibiç'in²⁵ düşünceleri (1826); Kafkasların kazanılması ve dağ kabileleri üzerinde hakimiyet kurmak için hazırlanan projeler (1827-1845); General N.V.Medem'in²⁶ 'Çerkeslerle yapılan savaş hakkında düşünceler' notu (1843); İ.Dibiç'in 'Türklerle karşı taktik, strateji ve hareket hakkında' notu (1821).

Türkiye İle Savaş

F. 457, D. 13, Tarih: 1711

Prut Seferinin tasviri (yazar ve tarih yok); General Feld-Mareşal B.P.Şeremetyev'in²⁷ Prut Seferi ve Prut'taki savaş planı (1711).

Türkiye İle Savaş

F. 460, D. 96, Tarih: 1736-1739

Türkiye'ye karşı yapılan askeri hareket ile ilgili dergiler; Kırım'daki askeri hareket hakkında B.K. Minih'in²⁸ General M.İ.Leontyev'e verdiği haberler; Azov, Oçakov[Özü Kalesi], Kinburn, St. Anna kalelerinin askeri savunma tedbirlerinin artırılması hakkında B.A.Minih'in Başkomutan General A.Debrini'ye verdiği bilgiler; B.A.Minih, İ.Biron²⁹, A.İ.Rumyantsev, S.F.Apraksin³⁰, M.Khuşev ve M.İ.Filosofov'un, verdiği kararlar(1738); Ukrayna hattının güçlendirilmesi ve askeri hareketler hakkında B.A.Minih'in notları;

24 Pavel Dimitriyeviç Kiselev (1788-1872): Asker ve devlet adamı. 1812 Rus-Fransız ve 1828'deki Rus-Türk savaşlarına katıldı.

25 İvan Dibiç-Zabalkanskiy (1785-1831): 1827'de Graf, 1829'da General Feld-Mareşal oldu. 1813-14 Rus-Prusya Savaşı'na katıldı. 1821 yılından itibaren Çar I. Aleksandr'ın yakın çevresine girdi ve 1823'de Rus orduları başkumandanlığına getirildi. 1828-1829 Rus-Türk Savaşı'nda Başkumandan olarak görev yaptı. 1830-31'deki Polonya Ayaklanması'nı bastıran kumandandır.

26 Nikolay Vasileviç Medem (1796-1870): Rus askeri teorisyeni. Savaş, politika, strateji ve taktik arasında bir bağ kurmuştur. Bu konuda yayımlanmış çeşitli eserleri vardır. Bunlardan en önemlisi; 'Taktika' ve 'Obzreniye İzvestneyşih Pravil i Sistem Ctraterii'[Strateji Sistemi ve Bilinen Kurallara Genel Bakış]'dir.

27 Boris Petroviç Şeremetyev (1652-1719): 1681'de orduya katıldı. 1701'de General Feld-Mareşal, 1706'da Graf oldu. Çar I.Petro'nun silah arkadaşıdır. Kırım ve Azov seferlerine katıldı. 1709 Poltova Kuşatması'nda ve 1711 Prut Savaşı'nda Rus ordularını yönetti.

28 Burhard Kristof Minih (1683-1767): 1683'de Oldenburg'da doğdu. 1721'de Rus ordusuna katıldı. 1732'de Graf ve daha sonra General Feld-Mareşal oldu. Çariçe Anna İvanovna (1693-1740) zamanında yapılan Rus-Türk Savaşı'nda Rus ordularını yönetti (1735-1739).

29 İrgnn Ernst Biron (1690-1772): Çariçe Anna İvanovna'nın yakın adamlarındandır. 1730-40 yıllarında Çariçenin tam güvenini kazandı ve Ober-Kamerger (En üst derece yönetici) olarak yetkisini sınırsız kullanmıştır. 1740 yılında darbeye iktidara gelen Çar IV.İvan tarafından tutuklanmış ve sürgüne gönderildi.

30 Stepan Fedoroviç Apraksin (1702-1758): 1756'da General Feld-Mareşal oldu. 1735-1739 yılları arasındaki Rus-Türk Savaşı'na katıldı.

Senkovts kuşatması hakkında haberler(1739); Feld-Mareşal P.P.Lassi'nin³¹ askeri hareketler hakkında askeri komutanlarla yazışmaları; Azov Kuşatma Alayı Başkanı General-anşef V.Y.Levaşov'un Azov kuşatması hakkında raporları; Askeri hareketler ve Rus ordusunun geçeceği yollarının haritaları (1736-1739); Oçakov Kalesi'nin planı; Stavuçan ve Hotin civarındaki çatışmalar.

Türkiye ile Savaş

F. 464, D. 607, Tarih: 1769-1775

Rus elçisinin İstanbul'da tutuklanmasıyla ilgili Rus hükümetinin deklarasyonu; Rusya ile anlaşmaların bozulmasının sebepleri hakkında Türkiye'nin manifestosu; Rusya ve Türkiye'nin savaş hakkındaki beyannameleri; Türkiye ile kesilen ilişkiler hakkında Rus hükümetinin yurtdışındaki elçilere sirküle ettiği bilgiler; II. Katherina'nın A.M.Golitsin, İ.İ.Veymarn ve M.A.Rebinder'e Türkiye'ye karşı yapılan askeri hareketler hakkında verdiği yazılı cevaplar ve talimatlar; A.M.Golitsin'in I. Ordu'nun durumu, askerlerin yer değişimi ve askeri hareket hakkında verdiği haberler (1768-1769); Askeri Heyetin Rumyantsev'in I.Ordu kumandanlığı görevine tayin olunması hakkında verdiği kararname; Askeri hareketler ve çatışmalara karşı Rumyantsev tarafından yapılan planlar; II.Katherina'nın Rumyantsev'e yazılı cevapları ve Rumyantsev'in Fokşan, Larga ve Kagul'daki çatışmaları, İsmail, Akkerman ve Brailov kalelerinin alınması (1770), Girsov ve Kozluca'daki çatışmalar hakkında verdiği haberler; Rumyantsev'in emrinde olanlara verdiği resmi evraklar ile P.İ.Panin'e yazdığı mektuplar; Rumyantsev'in ordunun disiplini, eğitimi ve sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesi ve esirlerle ve yerli halka iyi davranılması hakkında verdiği emirler ve talimatlar; Rusya'nın himayesi ve Türk ordusundan korunması hakkında Rumyantsev'in Moldavya (Boğdan) ve Valahiya (Eflak) halkına verdiği manifestolar; Moldavya ve Valahiya'nın idaresi hakkında talimatlar; General H.Y.Essen'in Valahiya'nın idaresi hakkında Rumyantsev'e verdiği raporlar (1771); P.İ.Panin'in II. Ordu'nun hareketi hakkında II. Katherina'ya verdiği yazılı raporlar (1769-1770); 1773 yılının Kasım ayında yapılan Tuna Seferi hakkında G.A.Potemkin³², F.İ.Glebov ve A.F.Uvarov'un³³ P.Saltikov'a verdikleri raporlar;

31 Petr Petroviç Lasi (1678-1751): İrlanda asıllıdır. 1700'de Rus ordusuna katıldı.1736'da General Feld-Mareşal oldu. 1700-1721'deki Kuzey Savaşları'na ve 1735-1739'daki Rus-Türk Savaşı'na katıldı. 1737 ve 1738'de Kırım'a düzenlenen seferlerde komutan olarak görev aldı.

32 Grigoriy Aleksandroviç Potemkin (1739-1791): Çariçe II. Katherina'nın en yakın adamlarındandır. Karadeniz'deki Rus Filosu'nun kurucusudur. Önemli askeri ve idari görevlerde bulundu. 1784'de General Feld-Mareşal oldu.1787-1791'deki Rus-Türk Savaşı'nda Rus ordularının Başkumandanıdır.

33 Fedor Petroviç Uvarov (1769-1824): 1775'de orduya katıldı. 1787'de Yüzbaşı, 1798'de General oldu. 1806-1812 Rus-Türk Savaşı sırasında 1810'da Batın'da yapılan savaşa katıldı ve daha sonra Moldavya'daki Rus orduları komutanlığına getirildi. Silistire ve Ruşuk hucumlarına katıldı.

Yurtdışında bulunan Rus elçileri tarafından gönderilen, askeri hareketin gidişi hakkında hükümet bildirimleri; 10 Mayıs-17 Haziran 1773 yılında Suvorov'un Turtukay'da yaptığı 'incelemeler' dosyası; Suvorov'un Saltukov'a yazdığı mektuplar; Ölü ve yaralı listeleri; Ordunun malzeme ve erzaklarının temin edilmesi, kalelerin müdafaası ve ordunun iç hizmetleri hakkında bilgiler; Tuna Filolar Birliği'nin durumu ve hareketi hakkında yazışmalar; Rus Filosunun Akdeniz'deki askeri hareketına ilişkin dergiler, subaylar tarafından hazırlanmış mühendislik raporları (1769-1774); P.A.Rumyantsev'in Türkiye ile Küçük Kaynarca Antlaşması'nın yapılması hakkında II. Katherina ile olan yazışmaları (1774); Rus ordusunun Moldavya, Valahiya ve Kırım'daki hareket ve yerleşimini gösteren haritalar; Savaş planları.

Türkiye ile Savaş

F. 465, D. 288, Tarih: 1787-1792

Yassah[Yaş]da bulunan Rus Başkonsolosu İ.İ.Severin'in, Türkiye'deki askeri hazırlıklar hakkında gönderdiği raporlar; Viyana'da bulunan Rus elçisi A.M.Golitsin'in, Avusturya'nın savaş hazırlıkları hakkında yazdığı mektuplar (1777); Kiev Valisi S.E.Şirkov'un Moldavya ve Valahiya olayları hakkında P.A.Rumyantsev'e verdiği raporlar; Rusya'nın savaş ilan etmesiyle ilgili Türkiye'nin manifestosu (1787); Türkiye ile savaşın başlamasıyla ilgili olarak II. Katherina'nın Moldavya ve Valahiya halkına manifestosu; Ukrayna ordusunun oluşturulması, Avusturya ordusuyla askeri hareket anlaşması, Dinyester'den geçiş ve Hotin'in alınması, Türk ordusunun Küçük Kuzul'da yenilişi, Galat'ın alınması hakkında Rumyantsev'in II.Katherina'ya gönderdiği haberler; Rumyantsev'in Avusturya ile olan ilişkiler ve Polonya'daki durum hakkında A.A.Bezborodko'ya³⁴ yazdığı mektuplar; Rumyantsev ile Prens Koburg'un yazışmaları; G.A.Potemkin'in 1788 yılındaki askeri hareketler, Oçakov'da çıkan çatışmalar ve Filo hareketleri hakkında verdiği haberler; A.V.Suvorov'un Kinburn ve Oçakov yakınlarındaki askeri hareketleri, Fokşan'daki çatışmalar, Rimnik zaferi³⁵, İsmail'in kuşatılması, hücum ve alınması hakkında Potemkin'e verdiği raporlar; İsmail'in alınması hakkında G.A.Potemkin ve O.M.Derbas'ın raporları; General M.K.İveliç'in 1788 yılında yaptığı Slovanya seferi, Türkiye ile yapılacak savaş için gönüllü askerlerin toplanması, 1788-1790 yılları arasında Slovanya ve Çernogoriya[Karadağ] topraklarında Türkiye'ye karşı yapılan askeri hareketler hakkında yazdığı notlar; 1768-1774 ve 1787-1791 yılları arasındaki askeri hareketlere ait plan ve haritalar.

34 Aleksandr Andreyev Bezborodko (1747-1799): Diplomat ve devlet adamı. II. Katherina'nın 1783 yılından sonra uyguladığı aktif dış politikasının yürütücüsüdür.

35 11 Eylül 1789 tarihinde Rimnik nehri kenarında yapılan savaş. Bu savaşta Vezir-i Azam Yusuf Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Ruslarla ittifak yapan Avusturya Prensi Koburg'un kuvvetlerine yenilmiştir.

Polonya Askeri Harekatları**F. 467, D. 96, Tarih: 1793-1796**

İ.İ. Severen'in Türkiye, Moldavya ve Valahiya'daki durum hakkında yazdığı raporlar; Türkiye'nin askeri planları hakkında bilgiler.

Türkiye İle Savaş**F. 470, D. 267, Tarih: 1806-1813**

Çar I. Aleksandr'ın askeri harekatlar, Moldavya'nın yönetimi ve Türkiye ile barış antlaşması hazırlığı hakkında Moldavya ordusunun başkomutanları İ. Mihelson, A. Prozorovsky, P.İ. Bagration ve M.İ. Kutuzov'a verdiği yazılı cevaplar; Moldavya ordusunun başkomutanları A.A. Prozorovski, P.İ. Bagration ve N.M. Kamenski'nin³⁶ emirleri; M.A. Kutuzov'un Moldavya ordusuna verdiği emirler kitabı (4 Ocak-12 Mayıs 1812); Moldavya ordusu komutanlarının Çar I. Aleksandr'a gönderdiği haberler, Türkiye'deki durum, Türk egemenliği altında olan Slav halkları, Türkiye ile olan barış görüşmeleri hakkında yazılar; P.İ. Bagration, N.M. Kamenski, Milarodoviç, İsayev, A.P. Zassa, V.S. Trubetskoy'nin Jurye ve Obileşti'deki çatışmaları, Maçina ve Girsova'nın alınması, Rassevat ve Tatarits'teki çatışmalar, Kladov Kalesi'ne hücum, İsmail Kalesi'nin alınması, Silistre'deki faaliyetler, Küçük Valahiya operasyonları; General Feld-Mareşal İ.V. Gudoviç³⁷ ve General A.P. Tormasov'un Kafkaslardaki harekatları, Anapa'nın alınması, Erivan Kalesi'nin ablukası (1808), Poti Kalesi'ne hücum ve alınması hakkında raporlar (1809); M.İ. Kutuzov'un Moldavya ordusunda başkumandan yardımcısı (1808-1809) ve başkumandan (1811-1812) olarak yaptığı faaliyetleri hakkında belgeler; Ruşuk'taki çatışmalar, Türk ordusunun esir alınması, Turtukay ve Silistre'nin alınması, Türkiye ile barış görüşmelerinin gidişi ve şartlar, Türkiye ile savaşta Sırb ordusuna yapılan yardımlar hakkında M.İ. Kutuzov'un Çar I. Aleksandr'a gönderdiği raporlar; M.İ. Kutuzov'un Türk Sadrazamıyla yaptığı yazışmalar; A.İ. Mihaylovskiy-Danilevskiy'nin³⁸ '1806-1812 yılları arasında I. Aleksandr döneminde Türk Savaşının Tarifi' adlı el yazma notları; General Essen'in 1811 seferi hakkında notu; Rus ordusunun yerleşimi, Türk kalelerine hücum ve abluka, ordu hareketinin ve savaşın harita ve planları.

36 Nikolay Mihailov Kamenski (1776-1811): 1809'de General oldu. 1800-1809 Rus-İsveç Savaşı ve 1806-1812 Rus-Türk Savaşı'na komutan olarak katıldı. 1810'dan itibaren Tuna Ordusu kuvvetleri komutanı olarak Balkanlar'da bir dizi Türk kalesini ele geçirdi.

37 İvan Vasilyev Gudoviç (1741-1820): 1797'de Graf, 1807'de General Feld-Mareşal oldu. 1787-1791'deki Rus-Türk Savaşı'na Alay komutanı olarak katıldı ve 14.9.1789 tarihinde Hacıbeyi kuşattı. 22.6.1791'de Anapa'yı ele geçirdi. 1806-1812'deki Rus-Türk Savaşı sırasında Kafkasya'da bulunan Rus ordularına kumanda etti. Arpaçay'da Türk ordularına karşı zafer kazandı (18.6.1807).

38 Aleksandr İvanof Mihaylovskiy-Danilevskiy (1790-1848): Askeri tarihçi. 1812'deki Rus-Fransız Savaşı'nda General Kutuzov'un yaverliğini yaptı. Rusya'nın Fransa, Türkiye ve İsveç yaptığı savaşlar hakkında eserleri vardır.

Türkiye ile Savaş

F. 477, D. 823, Tarih: 1826-1832

İ.Dibiç, Prens E.Württemberg, A.F. Longeron, P.H. Wittgenstein³⁹ ve P.D. Kiselev'in Türkiye ile savaş hakkındaki yazıları; Rus-Türk Savaşı'nda Karadeniz Filosu ve Tuna Filo birliklerinin kullanımı hakkında yazışmalar(1806-1812); II. Ordunun hareket hazırlıkları, kadrosu, ilerleyişi, topçuların durumu, askeri yolların, köprülerin ve geçitlerin yapımı hakkında belgeler; Çar I.Nikolay tarafından onaylanmış II. Ordunun hareket planı; Rusya'nın güney kalelerinin müdafaası hazırlıkları, topçuların, silahların ve inşaat malzemelerinin gönderilmesi, prefabrik hastanelerin yapılması hakkında yazışmalar; Türkiye'nin, İran'ın ve Avusturya'nın askeri hazırlıkları, Türkiye'de düzenli ordunun kuruluşu, kalelerin durumu, Türkiye'nin planları ve ülkedeki durum, Moldavya'nın iç durumu hakkında bilgiler; Askeri hareketler hakkında P.H.Wittgenstein, P.D.Kiselev, İ. F. Paskeviç⁴⁰, M. S. Vorontsov⁴¹, E. Württemberg E.A.Golovin⁴², F.V.Rediger, A.S.Menşikov⁴³, İ.V.Sabaneyev, V.A.Perovsky, İ.İ.Dibiç'in⁴⁴ raporları ve notları; Admiral D.N.Sinyavin'in⁴⁵ dağlardaki hareket için, Balkanların yerleşik Slav halkından askeri birlik oluşturulması hakkındaki projesi; Silistre, Brailova, Varna, Şumlu kuşatmasının tarifi; Maçına, Köstence, İsakçı, Tulçı ve Girsova kaleleri tarafından imzalanan sözleşmeler; Balkanlardan geçişte ordunun genel durumu; Anapa'ya karşı seferin hazırlıkları hakkında belgeler; Paskeviç'in Kafkaslardaki askeri hareket hazırlıkları, sınırların korunması, askerlerin talimi hakkında belgeler; Özel Kafkas Alayı'nın durumu hakkında raporlar; Çar I.Nikolay'ın

39 Petr Hristianoviç Wittgenstein (1769-1843): 1826'da General Feld-Mareşal oldu. 1806-1812 ve 1828-29 Rus-Türk savaşlarına katıldı. Rus-Türk Savaşı sırasında (1828-29) 1829 şubatına kadar Rus ordularına başkomutan oldu.

40 İvan Feodorov Paskeviç (1782-1856): 1828'de Erivan Graf'ı, 1831'de Varşova Knyazı oldu. 1827-30 savaşına Kafkas Alayı Bölük komutanı olarak katıldı. Rus-İran ve Türk savaşlarında Gürcistan'da Rus ordularına kumanda etti. 1831'den itibaren Polonya Prensiği'ni yönetti. 1853-56'daki Kırım Savaşı'nda Doğu Sınır Ordusu kumandanı olarak görev yaptı.

41 Mihail Semyonov Vorontsov (1782-1856): Asker ve devlet adamı. 1856'da General Feld-Mareşal oldu. 1812'deki Rus-Fransız Savaşı'na katıldı. 1823-44 tarihleri arasında Novorossiysk ve Basarabya'da vali olarak görev yaptı. 1844-54'de ise Kafkasya'da Çarlığı temsilen görev yaptı.

42 Yevgeni Aleksandr Golovin (1782-1858): 1812'deki Rus-Fransız Savaşı'na katıldı. 14.12.1825 tarihinde Petersburg'da meydana gelen Dekabrist Ayaklanması'nı bastırdı. 1828-1829 Rus-Türk Savaşı'nda ve 1830-31'de Polonya Ayaklanması'nın bastırılmasında görev aldı.

43 Aleksandr Sergey Menşikov (1787-1869): 1827'de Rus Filosu'na katıldı ve 1833'de Amiral oldu. 1853-56'daki Kırım Savaşı'nda Kırım'daki Kara ve Deniz kuvvetlerine başkumandanlık yaptı.

44 İvan İvanoviç Dibiç-Zabalkanski (1785-1831): 1829'da General Feld-Mareşal oldu. 1805-1807 Rus-Fransız Savaşı'na katıldı. 1828-1829 Rus-Türk Savaşı'nda Balkanlardaki Rus ordularını yönetti.

45 Dimitriy Nikolayev Sinyavin (1763-1831): 1806-1812 Türk-Rus Savaşı'nda Adriyatik ve Ege Denizi'ndeki Rus Donanması'nı kumanda etti. Çanakkale'de Türk Donanması'nı yendi ve 1807'de Atina'yı kuşattı.

K.V.Nesselrode'nin⁴⁶ dış politika sorunları ve Türkiye ile barış antlaşması yapılması hakkında İ. Dibiç ile olan yazışmaları; P.P.Palen'in⁴⁷ Moldavya'nın yönetimi hakkındaki raporları; Sırbistan ve Rus-Sırp ilişkileri hakkında bilgiler; 1828-1829 yıllarında Asya Türkiye'sine yapılan sefer hakkında monografya; Tuğgeneral F.F.Berg'in 1828 yılı seferi hakkında yazıları; Güney Rusya kalelerinin müdafaası, sahra istihkâmı, pozisyonu ve kuşatmaların gerçekleştirilmesi hakkında bilgiler; Rus ordusunun güzergahı.

1833 Yılında Rus Ordusu Yardımcı Birliklerinin Türkiye'ye Gönderilmesi F. 479, D. 48, Tarih: 1832-1833

Tümgeneral N.N. Muravyev'un⁴⁸ Askeri Bakan A.İ.Çernişev'e Mısır Valisi İbrahim Paşa'nın⁴⁹ İstanbul'a ilerlemesi karşısında Türkiye'deki durum ve Rus ordusunun gönderilmesi zaruriyetiyle ilgili Türk hükümetinin ricası hakkında gönderdiği haberler; Mısır ordusunun durumu hakkında bilgiler; Türk hükümetine destek amacıyla gönderilen, Rusya Kara ve Deniz Kuvvetleri komutanı General A.F.Orlov'un⁵⁰ İstanbul'a olağanüstü elçi olarak tayini hakkında kriptokopya; N.N.Muravyev, M.P.Lazarev⁵¹ ve N.Vasilev'in, Karadeniz Filosu'nun İstanbul yakınlarına varışı hakkında A.Ş.Menşikov'a yazdıkları mektuplar; Topçu, Mühendis ve Levazım görevlilerinden oluşturulacak bir çıkarma birliğinin organize edilmesi, Rus çıkarma birliğinin Sultan tarafından ağırlanması, Rus birliği kampının Boğaziçi sahilinde, Hünkâr İskelesi'nde yerleşim planı hakkında bilgiler; Birliğin Rusya'ya dönüşü hakkında General A.F.Orlov'un raporu.

46 K. Vasilyevič [Kont Robert] Nesselrode (1780-1862): Devlet adamı. 1815 Viyana Kongresi'nde Rusya'yı temsil etti. 1816-1856 yılları arasında 40 yıl süreyle Rusya Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı.

47 Petr Petroviç Palen (1778-1864): Graf. 1812 Rus-Fransız Savaşı'na General Mayor [Tuğgeneral] olarak katıldı. 1796'da Kafkas, 1806'da ise Prusya cephesinde savaştı.

48 Nikolay Nikolayevič Muravyev-Amurski (1809-1881): General. 1828-1829 Rus-Türk Savaşı'na katıldı. 1853-1856 yıllarında Doğu Sibirya'da Vali olarak görev yaptı.

49 Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın oğlu. Girit ve Mora İsyanlarının bastırılmasında önemli rol oynayan M. Ali Paşa, 1831 yılında yaptığı yardımlar karşılığında Osmanlı sultanından Suriye'nin idaresini istedi. Bu isteğinin Sultan II. Mahmud tarafından reddilmesi üzerine 1831'de Filistin ve Suriye'ye girdi. Akka ve Şam oğlu İbrahim Paşa tarafından ele geçirildi. İbrahim Paşa kısa zamanda Anadolu'ya kadar ilerledi ve Konya yakınlarında yapılan savaşta Osmanlı ordusunu yenilgiye uğrattı. Fransa ve İngiltere'nin yardım konusunda anlaşamamasından yararlanan Rusya, Osmanlı Devleti'nin isteğiyle İstanbul yakınlarına Rus donanmasını gönderdi. Fransa ve İngiltere'nin baskıları sonucunda M. Ali Paşa Osmanlı Devleti ile Kütahya Anlaşması'nı (1833), Ruslar ise yardımları karşılığında İstanbul'daki durumlarını kuvvetlendiren Hünkâr İskelesi Antlaşması'nı (1833) imzaladılar.

50 Aleksey Fedoroviç Orlov (1786-1861): Asker ve devlet adamı. Rus-Fransız Savaşı'nda Napolyon'a karşı Rus ordusunda savaştı. 1825'deki Dekabrist Ayaklanması'nı bastırmada önemli rol oynadığı için Graf ünvanını aldı. 1828-29 Rus-Türk Savaşı'nı bitiren Edirne Antlaşması'nda ve 1833'deki Hünkâr İskelesi Antlaşması'nda Rus delegasyonun başkanıdır.

51 Mihail Petroviç Lazarev (1788-1851): Amiral. 1827'de Azov'daki Rus-Türk deniz savaşını kumanda etti.

Doğu Savaşı

F. 481, D. 1727, Tarih: 1853-1876

Askeri hareketler hakkında brifingler ve düşünceler; Rusya'nın dış politikası hakkında İ.F.Paskeviç, A.S.Menşikov, M.D.Gorçakov⁵² ve V.A.Dolgorukov'un yazışmaları; Karadeniz, Azov Denizi, Baltık Denizi, Akdeniz sahillerinin ve Sivastopol, Odessa, Geniçesk, Yevpatoriya, Balaklova, Batum, Ottenitsa, Revel ve Riga şehirlerinin istihkâmı, İsmail, Kiliya, Nikolayeva, Sveaborg, Konştadt kalelerinin müdafa durumunu hakkında yazışmalar ve Perekop'un istihkâm plan ve projeleri; Güney ve Kırım Ordu birliklerinin oluşturulması hakkında belgeler; Genelkurmay'a (1853-1856), Güney ve Kırım ordusuna (1854-1856), II.Ordu askerlerine (1855), III. IV. ve V.Piyade Kolordularına (1853-1854), Hersonsk, Tavriçeski [Kırım] valilerine verilen emirler; Kırım askeri hareket dergisi (1854-1856); Askeri bölük ve birlik komutanlarının yazılı haberleri (1853-1856); Tuna'daki askeri hareketler hakkında belgeler(1853-1856); Ordunun idaresi ve takım komutanlarının görevlendirilmesi hakkında V.A.Dolgorukov'un M.D.Gorçakov'a verdiği emirler; Ordunun Prut'tan geçişi, yerleşimi ve Tuna sınırlarının korunması hakkında Prut ve Dinyester arasındaki bölgenin başkanı General A.N.Liders'in kararları (Temmuz-Aralık 1853); Tuna'da bulunan ordunun durumu hakkında raporlar (1855); Kırım'daki askeri hareketler ve Sivastopol müdafaası hakkında belgeler (1854-1856); Kırım ve Kerç yarımadasının müdafaası, Sivastopol'un istihkâmı, İngiltere ve Fransa'nın savaşa girmesi, Çar I.Nikolay, Dolgorukov, Paskeviç, Gorçakov ve Menşevik arasındaki yazışmalar; Odessa'nın istihkâmı hakkında Liders ve Ostan-Saken'in Gorçakov'a verdiği raporlar (1853-1854); Müttefiklerin Yevpatoriya yakınında karaya çıkması üzerine Oçakovsk Birliği komutanı ve Yevpatoriya kumandanının raporları (Eylül 1854); Sivastopol'un istihkâmı, Alma ve Akkerman'daki çatışmalar hakkında Menşikov'un Çar I.Nikolay'a yazılı raporları (Eylül-Ekim 1854); Oçakov'un bombalanması hakkında General A.V.Knorring'in Gorçakov ve Dolgorukov'a gönderdiği raporlar; Askeri Bakan ve Kırım Ordusu'nun başkumandanının emirleri, Sivastopol'un istihkâmı ve müdafaası hakkında Tümgeneral P.M.Pavlovski'nin raporları (1854); Askeri hareketler hakkında Kerç ve Beniçesk Birlikleri komutanlarının yazışmaları, emirleri, raporları (1855-1856); General E.İ.Totleben'in⁵³ başkanlığı altında Sivastopol müdafaasının tarifi, plan ve çizim haritaları; Kafkas-Türk sınırındaki askeri hareketler hakkında belgeler, Bayandur,

52 Mihail Dimitriy Gorçakov (1793-1861): 1844'de Knyaz oldu. 1854'de Tuna ve Kırım'da kumandanlık yaptı. 1855 Şubat'ında Kırım Ordusu kumandanlığına getirildi.

53 Eduard İvanov Totleben (1818-1884): Askeri mühendis. 1869'da general, 1879'da Graf oldu. 1854-55 yılları arasında Sivastopol'un savunmasında çalışan askeri mühendisler başkanlık etti. 1863-77 yılları arasında Askeri Mühendislik Bölümü'nün başkanlığını yürüttü. 1877-78'de Plevne'deki Rus-Türk savaşına katıldı.

Ahalsih, Başgedikler üzerindeki zafer ve Sinop zaferi (Kasım 1853) hakkında Kafkaslı Knyaz M.S.Vorontsov'un Menşikov'a verdiği haberler; Türk ordusunun Çolok'ta (Haziran 1854), Çingil boylarında ve Kürekdere'de (Temmuz 1854) yenilişi, ordunun Karsu hareketi, Ardahan'ın alınışı (Mayıs 1855), Kosura köyü ve Penyaki'de savaş (Ağustos 1855), Kars'ın ablukası ve alınışı (Kasım 1855) hakkında Kafkas ordusu komutanı General N.N. Muravyov'un ve General N.A.Read ve V.O.Bebutov'un⁵⁴ raporları; Kafkaslarda ve Karadeniz sahil hattındaki askeri hareket hakkında dergiler; Aleksandropol, Ahalkala ve Gruzinsk birliklerinin komutanlarının Kafkas kolordu başkomutanına yazdıkları haberler; İ.K.Bagrations-Muhranski'nin komuta ettiği Gruzinsky Birliği'nin hareketi ve birliğin karargah başkanı Albay P.K.Uslar'ın görevlendirilmesi hakkında yazılar (1855); IV. ve V. Kolordu Karargah Başkanı P.E.Kotsebu'nun notları; V.Piyade Kolordu Komutanı A.N.Liders'in raporları; Galats, Edirne, Vidin ve İstanbul'da bulunan Rus konsoloslarının haberleri (1853); Teğmen G.İ.Jeleznov'un Türk donanmasının durumu hakkındaki notları; Bulgar halkının Türkiye'deki durumu (1854), Paris Barış Konferansı (31 Aralık 1856 ve 6 Ocak 1857) hakkında N.Palauzov'un notları; Rusya, Avusturya, Fransa, İngiltere; Prusya, Sardunya ve Türkiye arasındaki barış antlaşması ve konvensiyonu (Rusça ve Fransızca basılmış nüsha); General N.İ.Uşakov'un 'Rusya'nın Türkiye'ye Karşı Savaşı ve Batı Hükümetleri Hakkında Görgü Tanığının Notları' adlı notları (1853-1856); 1854-1856 yıllarında Asya Türkiye'sindeki faaliyetler hakkında Albay de-Saje'nin yazıları (General M.I. Bogdanoviç'in eleştirisiyle); Piyade General N.N. Muravyev-Karskiy'in⁵⁵ '1855 Yılında Kafkas Arkasında Savaş' isimli el yazması hatırası; 1853-1856 yılları arasındaki savaş hakkında doktor A.A.Benridi'nin hatıraları.

1877-1878 Rus-Türk Savaşı

F. 485, D. 4328, Tarih: 1876-1904

Tuna Ordusu'nun kurulması hakkında General N.N.Obruçev'in⁵⁶ düşünceleri (1866, 1876-1877); Ordunun seferber edilmesi, ordu birliklerinin takım haline getirilmesi ve onların faal orduya gönderilmesi hakkında yazışmalar; Savaş öncesi,

54 Vasiliy Osipoviç Bebutov (1791-1858): 1856'da general oldu. 1806-1812 Rus-Türk Savaşı ve 1812'de Fransız Savaşı'na katıldı. 1828-1829 Rus-Türk Savaşı sırasında Ahalsih'in alınmasına katıldı ve savaşın sonra bu bölgeyi yönetti. 1844-1847 yılları arasında Şamil ordusuna karşı savaştı.

55 Nikolay Nikolayeviç Muravyev-Karskiy (1794-1866): 1853'de general oldu. 1812'de Fransız savaşına ve 1813-1814'de Rus ordusunun ülke dışındaki seferlerine katıldı. 1828-1829 Rus-Türk ve İran savaşları sırasında Kafkaslarda görev yaptı. I İnkar İskelesi Antlaşması heyetinde yer aldı. Kırım Savaşı sırasında Kars Kalesi'ni kuşattı ve ele geçirdi.

56 Nikolay Nikolayeviç Obruçev (1830-1904): Asker ve devlet adamı. 1877-1878 Rus-Türk Savaşı'nın stratejik planını hazırladı. 1877'de Kafkas ordusu başkumandanının emrinde görev aldı ve Alaca ile Kars'a düzenlenen askeri hareketi planlayanlardandır.

Basarabya, Türkiye ve Kafkas sınırında, Rus ordusunun terkihi ve sayısı hakkında bilgiler; Kafkaslı büyük Knyaz Mihail Nikolayeviç'in⁵⁷ savaş hazırlıkları hakkında Çar II. Aleksandr'a gönderdiği telgraflar; Seferde olan ordunun ve birliklerin askerlerine verilen emirler; Askeri hareket için gelen ve giden emirler dergisi; General ve subayların saha kitapları; Çatışmalara ait dispozisyonlar, ordunun yol hareketleri; Bölükler ve birlikler karargahının operatif yazılı emirleri; Alayların yürüyüş günlükleri; Ordunun çizelgesi ve konaklaması; Arazinin kontrolü hakkında bilgiler, Türkler hakkında istihbari bilgiler; Pozisyonların plan ve tarifleri; Askeri hareketler ve ordunun durumu hakkında faaliyette olan ordunun başkomutanı Knyaz Nikolay Nikolayeviç'in Çar II. Aleksandr'a, bölük ve birlik komutanlarının ordu karargahına verdiği haberler; Tuna'nın kuşatılması için ordunun yaptığı hazırlıklar hakkında belgeler (1877); Bulgar milis kuvvetlerinin kurulması için yapılan hazırlıklar hakkında kararlar; Bulgar milis kuvvetleri komutanı N.B.Stoletov'un, Rusya Askeri Bakan D.A. Milyutin'le⁵⁸ olan yazışmaları; Bulgar milis kuvvetleri için Slav komitesi tarafından satın alınan silahlar hakkında bilgiler (1876-1877); Türkiye ile savaşın başlaması üzerine hareket ordusu başkomutanının Bulgar halkına yaptığı çağrı (Nisan 1877); Kuzey Bulgaristan'ın kurtarılması için, Bulgar ve Rus ordusunun askeri işbirliği ve ortak askeri hareketler hakkında belgeler; Balkanlara yürüyüş, Tırnova ve Şipka'nın alınması, Karapınar, Yeni Zagra ve Eski Zagra savaşları hakkında İ.V.Gurko'nun⁵⁹ raporları; Eski Zagra'da yaşayan Bulgarların, Türklerden korunmaları ricasıyla Rus komutanlığına yaptığı müracaat (Temmuz 1877); Bulgarlar milis kuvvetleri tarafından Kazanlık şehrinin alınması, Eski Zagra'daki kahramanlıkları nedeniyle Bulgar milis kuvvetleri asker ve subaylarının ödüllendirilmesi hakkında raporlar(Temmuz 1877); 8 Temmuz 1877 tarihinde Plevne'de yapılan başarısız savaşlar ve Plevne'ye yapılan ikinci hücum hazırlıkları hakkında raporlar; 18 Temmuz 1877 tarihinde Plevne hareketi ve hücumu hakkında M.D.Skobelev'in⁶⁰ raporu; Plevne ve Lofça'ya hücum hazırlıkları hakkında ordu karargahı II.Piyade Tümen Komutanı

57 Mihail Nikolay Nikolayoviç (1832-1909): Çar I. Nikolay'ın oğlu. 1877'de General Feld-Mareşal oldu. 1862-1881 yılları arasında Kafkasya'da Rusya devletinin temsilcisi olarak görev yaptı. 1877-78 Rus-Türk Savaşı'nda Kafkas orduları başkomutanıdır.

58 Dimitri Alekseyeviç Milyutin (1816-1912): Asker ve devlet adamı. 1878'de Graf, 1898'de General Feld-Mareşal oldu. Kafkas ve Karadeniz savaşlarında (1839-1845) genel karargahda görev aldı. 1860 yılında Askeri Bakan yardımcısı ve 1861 sonundan itibaren de Askeri Bakan oldu. 1860 ve 70'li yıllarda bir dizi askeri reformlar gerçekleştirdi.

59 İosif Vladimir Gurko (1828-1901): 1894'de General Feld-Mareşal oldu. 1877-78 Rus-Türk Savaşı'nda öncü birliklerin başında Balkanlara geçti ve Aralık 1877'de Sofya'yı ele geçirdi. Plevne'de yapılan savaşlarda da muhafız birliğine kumanda etti.

60 Mihail Dimitri Skobelev (1843-1882):1873'de Rus ordusunun II.ve Seferi'ne katıldı. 1873-76 yılları arasında meydana gelen Kokanda Ayaklanması'nı bastırdı ve 1877-78 Rus-Türk Savaşı'na katıldı. Şipka-Senova kuşatmasında tümen komutanlığı yaptı.

A.K.İmeretinski'yle olan yazışmalar; Plevne'ye yeni hücum hazırlıkları hakkında Skobelev'in raporları; 31 Ağustos 1877 tarihinde Plevne hücumu için dispozisyonlar; 24 ve 31 Ağustos tarihleri arasında Plevne'de yapılan savaşlar ve Plevne'ye yapılan üçüncü hücumun başarısızlığı hakkında Skobelers'in İmeretenski'ye ve IV. Kolordu kumandanı General P.D.Zotov'a raporları; Türklerin Ruşuk ordusuna hücumları, Katselvo-Ablanovo Çairkioya ve Meçki-Trestenika'da yapılan savaşlar, 1877 yılı Eylül-Ekim aylarında Lofça savunması için Lofça-Selvinski ordusunun hareketleri hakkında raporlar; 1877 yılı Ekim ayında Dağlık Dubnyaka, Telişa ve Dubnyaka Ovası'ndaki savaşlar hakkında Gurko'nun yazılı raporları; Balkanları müdafa için Rus ordusunun gelişi, Şipka'da Türklerin konsantrasyonu, Süleyman Paşa'nın Şipkinski Geçidi'ni ele geçirmek amacıyla hareketi, Şipka'ya gönderilen yardımlar ve müdafaanın zorlukları, 1877 yılı Eylül ayında Şipka'ya yapılan hücum ve onun yankıları hakkında ordu karargahı yazışmaları; 'Şipkinski Sideniya' [Şipka Oturumu] hakkında belgeler (Eylül-Aralık 1877); Şipka müdafaası hakkında Stoletov'un haberleri; Hainkioyski Geçidi'nin müdafaası organizasyonu hakkında Hainkioyski birliği askerlerine verilen emirler; Ordu için kışlık konutların yapılması, elbise ve ayakkabıların askerlere yetmemesi hakkında VIII. Kolordu komutanı F.F.Radetski'nin ordu karargahı ile yazışmaları; Ordunun sağlık durumunun kötüleşmesi ve hastalıkların artması hakkında bölük komutanlarının raporları; Plevne'nin tam ablukaya alınması için tahkimatın hızlandırılması isteyen E.İ.Totleban'ın emirleri; Plevne kuşatmasının gidişatı, muhasaranın kalkması ve Süleyman Paşa ordusunun esir alınması hakkında Totleban'ın 1 Aralık 1877 tarihinde ordu başkomutanına verdiği raporlar; Gurko komutasındaki ordunun Balkanlara saldırısı, Pravetsa ve Etropolya'daki savaşlar ve Balkan geçitlerinin alınması hakkında yazışmalar; Aralık 1877 tarihinde Rus ordusunun nihai saldırıya geçişi, Gurko birliği tarafından Arap-Konak, Babadağ, Taşkesen ve Dağlık Bogorov'un alınması hakkında belgeler; Balkanlardan geçiş Sofya'nın ele geçirilmesi hakkında Gurko'nun raporu (Aralık 1877); Güney ordusunun Şipkinski Geçidi'nden geçişi, Vessel Paşa ve Şipki-Şeynovo ordusunun dağıtılması, Adrianapol [Edirne]'ye hücum hakkında F.F.Radetskiy'in⁶¹ raporları (Aralık 1877-Aralık 1878); M.D. Skobelev'in Onaltıncı Yaya Birliği ve İmitiliski Süvari Birliği askerlerine, Balkanlardan kış ayında geçişi sağlamak yönünde hazırlanmaları, devriye görevleri ve savunmanın güçlendirilmesi hakkında verdiği emirler; Balkanlardan geçiş ve Şipki-Şeynovo'daki savaşlar için İmitiliski birliği askerlerinin dispozisyonları (Aralık 1877); General Kartsev birliğinin Troyanski Geçidi'nden geçişi, Filippopolem [Filibe]'de Süleyman Paşa'nın yenilmesi, ordunun Edirne hareketi ve Lüleburgaz demiryolu istasyonunun alınması (Ocak 1878);

61 Feodor Feodoroviç Radetskiy (1820-1890): 1877-78 Rus-Türk Savaşı'nda Şipka Geçidi'ni koruyan birliğine kumanda etti.

Kafkas savaşındaki askeri hareketler, Bayezit şehrinin ve Ardahan kalesinin alınması, Kars'ın muhasarası, Erzurum'a başarısız hücum hakkında belgeler; Karadeniz filosunun hareketleri, Yevbatarya filosunun bombardıman edilmesi, Sulin'deki savaş hakkında yazışmalar; 1877 Ocak ayında Edirne'de Rus ve Türk orduları arasında yapılan ateşkesin şartları; Çar II. Aleksandr'la Tottleben'in yazışmaları (1877-1879); 1877-1878 yılı savaşına ait askeri-tarihi materyallerin ana karargaha gönderilmesine ilişkin yazışmalar; Savaşa katılanların günlükleri, hatıraları ve özel yazışmaları; 1877-1878 Rus-Türk Savaşı'nın betimlenmesine ilişkin Asker-Tarih Komisyonu'nun materyalleri; 'Savaş Tarihi' ve '1877-1878 Rus-Türk Savaşı, Materyaller Derlemesi' kitabı, askeri bölük komutanlarının yazışmaları; Bulgaristan'da bulunan Rus subay ve askerleri ile , 1877-1878 Rus-Türk Savaşı'nda şehit olanların anısına yapılan anıtların tarifi.

I. Dünya Savaşı'na Kadar Faaliyette Olan Orduların Yönetim Fondları ve XIX. Yüzyılın Ortalarındaki Askeri Reformlara Kadar Kolorduların Düzenlenmesi:

Moldavya Ordusu

2 Fond, D. 2216, Tarih: 1798-1812

Ordunun düzenlenmesi ve başkomutanların tayini hakkında Çar I. Aleksandr'ın verdiği emirler; Balkanların siyasi ve askeri durumu, Türkiye'nin savaş hazırlıkları, İstanbul'daki Rus elçisi AY.İtalinski'nin İstanbul'u terk etme talebi hakkında yazdığı notlar (11 Aralık 1806); Rus ordusunun Moldavya'ya girme sebepleri hakkında Türkiye'den gönderilen açıklamaların müsvette kağıtları; İ.İ.Mihelson ve K.İ.Meyendorf'un İstanbul'da bulunan Fransız elçisi O.Sebastian'a gönderdikleri mektupların kopyası, Sırb lider Kara Georgi Petroviç⁶², Slobozia Mütarekesi (12 Ağustos 1807), Sırlara maddi yardım ve onların Rus ordusu tarafından desteklenmesi hakkında yazışmalar; Moldavya ve Valahiya'da bulunan Karadeniz Kazaklarının Rus askeri hizmetine girmesi ve onlardan oluşturulan Üst-Tuna Bucak Kazak ordusunun düzenlenmesi, 1809'da Tuna'nın sol sahiline yerleşen Bulgarların, Sırbaların ve Moldavalıların Moldavya, Valahiya, Baserabya ve Hersonks vilayetine yerleştirilmeleri, ihtiyaçlarının giderilmesi, göç edenlere yapılan yiyecek yardımı, 'İgnat-Kazaklarının' ya da 'Nekrasovların' İsmail ile Kili arasındaki bölgeye yerleştirilmeleri, Tuna'nın sol sahiline göç eden Bulgarlardan oluşan 'yerel ordu'nun düzenlenmesi hakkında belgeler;

62 Kara Georgiy Petroviç (1768-1817): Osmanlı Devleti'ne karşı ilk Sırp Ayaklanması'nın (1804-1813) lideridir. Türk-Avusturya Savaşı sırasında (1788-1790), Avusturya tarafında yer alan Sırp kuvvetlerini yönetti. 1808 yılında Kara Georgiy Petroviç prensliğini kurdu. Dış politikada her zaman Rusya'nın yardımını aldı. Sırp Ayaklanması'nın bastırılmasından sonra Avusturya'ya kaçtı ve 1814'de Rusya'ya gelerek Baserabya'da yaşadı. 1817'de gizlice girdiği Sırbistan'da Miloş Obrenoviç'in emriyle öldürüldü.

İsmail, Bregava, Ruşuk, Brailova, Kladova, İsakçı ve Silistre kalelerinin ablukası hakkında başkomutanların kararları ve yazılı emirleri; Tümamiral D.N.Senyavin'in komutasındaki Arhipelag filosunun hareketi ve Türkiye ile mütareke hakkında yazışmalar; Türklerle askeri mücadele ve Sırlara yardım hakkında başkomutanların Çar I.Aleksandr'a gönderdikleri haberler; Buharest (Bükreş), Ruşuk (Ruscuk), Silistire ve diğer kale kumandanlarının, Buharest askeri valisinin ve Buharest askeri polisinin dosyaları; Rus Misyonunun Belgrad belgeleri; Rus ve Sırb ordusunun askeri hareketleri, Sırb birliğinin oluşturulması ve diğer sorunlar hakkında komutan A.P.Zassa, İ.I.Isayev, İ.K.Oruk ve diğerlerinin raporları; Kale kumandanlarının tayini hakkında Moldavya ordusuna verilen emirler.

Petersburg'taki Hassa Ordu Karargahı

4 Fond, D. 1757, Tarih: 1828-1856

Rus ordusunun Türklerden aldığı ganimetlerin listesi (1829)

Üst düzey Başkomutanların Saha Yönetimi, I. Dünya Savaşı'nda Ordu Başkomutanlarının ve Ordu Komutanlarının Fonları: 1914-1918

Ücret Fonları

F. 2003, D. 3668, Tarih: 1914-1918

Kafkas ve Romanya cephe karargahlarının operatif haberleri, savaşan devletlerin askeri kuvvetlerinin seferberlik durumu ve askeri faaliyetlerin gidişi hakkında basın haberleri; Kafkasya'daki operasyonlar, Mezopotamya'da askeri-perde hareketi, Çanakkkale operasyonu (1915) ve Selanik cephesindeki durum (Mart-Ekim 1917) hakkında telgraflar ve yazışmalar; Askeri operasyon, savaş ve çatışmaların tarifleri (1914-1918).

Kafkas Ordusunun Sahra Yönetmeliği

9 Fond, D. 1213, Tarih: 1914-1918

Kafkas ordusuna verilen emirler; Üst düzey komutanların, cephe komutanlarının ve ordu komutanlarının operatif talimat ve kararları; Oltinski Birliği'nin operasyonları hakkında bilgiler (1914); Ardahan ve Sarıkamış birliklerine verilen emirler; Ardahan ve Sarıkamış istikametlerinde yapılan askeri hareketle ilgili bilgiler (1915); Musul operasyonu hazırlıkları; Musul operasyonuna yardım amaçlı Muş-Bitlis cephesinde hucuma geçiş hakkında düşünceler; İaşe durumunun zor olması nedeniyle, IV.Kafkas Kolordusu'nun Çalğeltepesi-Muş hattından Gündemir-Soluk hattına ve VI. Kafkas Kolordusu'nun Ziyarettepe-Ognot hattından Ziyarettepe-Yağnak-Çapanakdağı hattına geçmesi; Erzincan, Diyarbakır ve Bayburt-Kelkit çevresinde geçen çatışmalar,

Karadeniz'de Rus gemileri ve denizaltılarının faaliyetleri hakkında yazışmalar (1917); Ordunun askeri terkihi, yerleşimi, kayıpları ve zafer haritası hakkında belgeler; Geçiş yollarının olmaması ve kötü hava şartları nedeniyle Kafkas ordusunun zor durumu hakkında yazışmalar; Orduyla bölge halkının ilişkileri hakkında bilgiler.

Arakçeyev Aleksey Andreyeviç⁶³

F. 154, D. 957, Tarih: 1711-1834

II. Katherina'nın Feld-Mareşal P.A.Rumyantsev'e (1768-1774) Rus-Türk Savaşı ile ilgili yazdığı mektuplar(kopya).

Barklay de-Tolli Mihail Bogdanoviç

F. 103, D. 3118, Tarih: 1811-1827

Rusya'nın Sırbistan ve Çernogoriya ile ilişkileri hakkında belgeler (1812-1818); Ruşuk'da (Ruscuk) Türklere karşı kazandığı zafer ve Türk ordusunun esir alınması hakkında haberler, Bagration'un cevabi mektupları.

Kaulbars Aleksandr Vasilyeviç

F. 203, D. 50, Tarih: 1668-1916

1861-1866, 1872 ve 1878-1879 yıllarına ait Kaulbars'ın hatıra defterleri; Kaulbars'a yazılan mektuplar.

Minih Burhard Kristofor Antonoviç

F. 47, D. 334, Tarih: 1723-1740

Minih'in Ukrayna'da faaliyette olduğu dönemlerde Türklere, Kırım ve Kuban Tatarlarına karşı askeri hareketleri ve Azov'un Perekops hattının alınması hakkında belgeler (1736); Minih'in Çariçe Anna İoannovna'ya⁶⁴ raporları (1739); Türklerin ve Kırım Tatarlarının askeri ve diplomatik faaliyeti hakkında Kiev valisi İ.İ.Nepluyev'in Minih'e raporları ve mektupları; Moldavya ve Valahya'ya gönderilen subayların raporları (kopya); Esirlerin sorgulanması (kopya, 1738-1739).

Orlov Aleksey Petroviç

F. 230, D. 36, Tarih: 1776-1885

Çar I. Pavel⁶⁵ ve Çar I. Aleksandr'ın kararnameleleri; Türkiye-Rusya arasında işbirliği

63 Aleksey Andreyeviç Arakçeyev (1769-1834): Asker ve devlet adamı. 1807'de general, 1808-1810'da Askeri Bakan oldu ve bir dizi askeri reformlar gerçekleştirdi.

64 Anna İoannovna (1693-1740): 1730 yılında imparatoriçe oldu. Romanov hanedanından Çar V. İvan'ın kızıdır.

65 I. Pavel (1754-1801): 1796-1801 yılları arasında Rus İmparatoru oldu. III. Petro ve II. Katherina'nın oğludur.

için İngiltere'nin arabuluculuk teklifinin Türkiye tarafından reddedildiğine ilişkin Türk vezirinin notu (kopya); Azov ve Novorossiyski vilayetlerine halkın yerleştirilmesi hakkında Senato'ya gönderilen yazı (1783).

Potemkin (Tavriçeskiy) Grigoriy Aleksandroviç

F. 52, D. 3574, Tarih: 1763-1791

Rus-Türk savaşı dönemindeki askeri hareketler, yer değiştirme, birliklerin durumu ve yerleşimi hakkında P.A.Rumyantsev, N.S.Saltıkov, P.G.Plemyannikov ve H.F.Ştofel'nin emirleri, alay komutanlarının Potemkin'e raporları (1768-1774); Kırım ve Kafkaslardaki durum hakkında belgeler (1780-1791), Potemkin'in Kırım Hanı Şahin Giray ile yazışmaları.

Rus-Türk savaşı hakkında belgeler (1787-1791), Bulgakov ve S.Loşkarev'in İstanbul'dan gönderdikleri haberler, Kırım'daki olaylar hakkında General V.V.Kahovski'nin raporları, Rus-Türk sınırının muhafazası ve savaşa hazırlık faaliyetleri hakkında General M.F.Kamenski ve İ.K.Elmt'in raporları, Oçakov, Kinburn, Fokşan ve İsmail savaşlarındaki askeri hareketler hakkında General V.Suvorov, S.Potemkin, P.A.Rumyantsev, N.V.Repnin, İ.V.Gudoviç, İ.M.Meller, A.N. Samoylo'un raporları; Ordunun hareketi, yerleşimi ve ikmal hakkında bilgiler; Bug[Aksu] Nehri'nde M.İ. Kutuzov'un durumu ve Voynoviç, Mordvinov ve O. De-Ribas'ın⁶⁶ denizdeki faaliyetleri hakkında raporlar; Amiral F.F.Uşakov filosunun durumu hakkında bilgiler; İ.A.Bezborodko, General Panin, M.V.Kahovski, Gudoviç, Potemkin ve Kamenski'nin Çariçe II.Katherina'ya gönderdikleri haberler.

Suvorov Aleksandr Vasilyeviç

F. 43, D. 1810, Tarih: 1760-1882

Kinburn ve Bender kalelerinin askeri açıdan takviye edilmesiyle ilgili çalışmalar hakkında A.V.Suvorov'un raporları; Türkiye'de, Moldavya'da ve Valahiya'daki durum ve Akdeniz'de Fransız filosunun faaliyetleri, İstanbul'daki büyükelçi M.İ.Kutuzov ve yardımcısı A.S.Hvosto ile Yassa'da başkonsolos İ.İ.Severin'in mektupları ve haberleri (1793-1794); Kırım ve Kuban'daki durum hakkında General Repnin, A.A.Prozorovski, İ.A.İgelstrom, M.V.Kahovski ve G.İ.Şeviç'in raporları; Türkiye, Moldavya ve Galiciya'daki durum ve olaylar hakkında S.G.Volkonski ve Severin'in mektupları; Kinburn ve Yenikale kaleleri kumandanlarının raporları.

Rumyantsev (Zadunayskiy) Petr Aleksandroviç

F. 44, D. 901, Tarih: 1758-1796

⁶⁶ İosif De-Ribas (1749-1800): İspanyol asıllı Rus amirali. 1768-1774 ve 1787-1791 Rus-Türk savaşlarına katkı. İlacıbey ve Akkerman'ın alınmasında (1789) öncü birliğe kumanda etti.

Ordunun yönetimi hakkında Rumyantsev adına askeri heyetin verdiği kararnamelemler (1758-1796); Küçük Rusya Heyeti'nin oluşturulması, Ukrayna'nın valilikle yönetilmesi, Türkiye'nin savaş hazırlıklarına karşı Rus ordularının faaliyeti, Türklere ve Tatarlara karşı Kalmık birliklerinin kullanılması hakkında Çariçe II. Katherina'nın Rumyantsev'e verdiği talimat ve mektuplar; Rumyantsev'in ordu başkomutanlığına atanması hakkında II. Katherina'nın emri; A.M.Golitsin ordusunun Dinyester'den geçmesi, Hotin zaferi, Azov'un alınması (1769), Kagul Zaferi ve Brailov Kalesi'nin alınması hakkında Rumyantsev'in raporları; Türkiye ile barış görüşmeleri ve Zaporoj Kazakları⁶⁷ isyanının bastırılması, Orenburg'da Çar ordusunun Pugaçev'e karşı faaliyetleri hakkında bilgiler; Rumyantsev'in talimatları (1787); Rumyantsev'in değişik şahıslara mektupları (1787 ve 1794); Türkiye'deki durum hakkında General İ.P.Saltukov ve N.V. Repnin'in raporları.

Totleban Eduard İvanoviç

F. 98, D. 62, Tarih: 1854-1883

1877-1878 Rus-Türk Savaşı sırasındaki askeri faaliyetler ve Türkiye ile görüşmeler hakkında Totleban'ın Çar II. Aleksandr'la yazışmaları; Plevne ve Ruşuk kalelerinin kuşatılması ve alınması hakkında Totleban'ın yazışmaları; Rus-Türk savaşına ait harita ve çizimler.

Uvarov Fedor Petroviç

F. 51, D. 36, Tarih: 1805-1812

1810 yılında Türkiye'ye karşı olan hareket hakkında belgeler; Öncülerin takip ettikleri yol ve ikmaller, Silistre-Pazarcık güvercin postası, Ruşuk'a hücum hazırlığı için başkumandan N.M.Kamenski'nin Uvarov'a verdiği emirler, Ruşuk'a hücum sırasındaki malzeme kayıpları, Türkiye ile yapılan barış hakkında bilgiler.

Askeri-Eğitim Koleksiyonu Arşiv Fonu

F. 450, Türkiye, Tarih: 1700-1817

1. Türk Ordusu ve Ülkedeki İç Politik Durum Hakkında Umumi Bilgiler

Karadeniz'de, Bosna'da, Albaniya [Arnavutluk] ve Kuzey Epir'deki[Arnavutluk] Türk müdafaa sistemi hakkında 1810 yılında Napolyon'a takdim edilmiş olan General Bodonkur'un projesi (1810, Fransızca, 13 sayfa D. 54519).

General Giy tarafından hazırlanan, Epir'den geçiş yaparak Türkiye'yi istila imkanları hakkında projeler (1811, Fransızca, 14 sayfa , D. 54534).

⁶⁷ Ukrayna Kazakları.Dinyeper sahillerinde yaşıyorlardı ve merkezleri Dinyeper üzerinde bir ada olan Sech'di. Komutanlarına Hetman deniliyordu.

1807-1808 yılında İstanbul'daki Yeniçeri ayaklanması hakkında Dyüşero de C.-Deni tarafından kaleme alınan eserden parçalar. (G.L. Kankrii, Petersburg 1822, Fransızca, 16 sayfa, D. 84272).

Albay Berg'in Türkiye'ye yaptığı gezi hakkında anakarargahla olan yazışma ve Berg tarafından toplanmış topografik, istatistik ve etnografik bilgiler (1826-1827, Fransızca ve Rusca, 401 sayfa, D. 54801).

Türkiye ve Türk ordusu hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Berg'in yazılı haberleri. Türkiye'deki durum hakkında Anakarargah Müdürü İ.İ. Dibiç-Zabalakanski'nin K.V. Nesselrode ile yazışmaları (1826-1830, Fransızca ve Rusca, 293 sayfa, D. 54802).

Düzenli Türk ordusunun organizasyonu hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Tuğgeneral Berg'in raporları; İstanbul çevresi ve Boğaz'ın savunma tedbirleri hakkında topografik bilgiler ve oraların Rus ordusu tarafından ele geçirilmesi imkanı hakkında düşünceler. Ek: Boğaziçi'nin güçlendirilmesi planları (1826-1827, Fransızca ve Rusca, 3 sayfa, D. 54226).

Türkiye'deki durum ve Rus-Türk ilişkileri hakkında Rus askeri temsilcisi Dandriko'nun haberleri; İstanbul'daki durum hakkında Dışişleri Bakanı K.V. Nesselrode'ye yazılan gayri resmi mektup (1832, Fransızca, 5 sayfa, D. 54182).

İbrahim Paşa'nın İstanbul'a doğru hareket geçmesi dolayısıyla İstanbul'daki durum hakkında Askeri Bakanın Dışişleri Bakanlığı ile yaptığı yazışma (23 Ocak-13 Mart 1833, Rusca ve Fransızca, 61 sayfa, D. 53738).

Albay Dyugamel'in Çanakkale Boğazı'ndaki savunma tedbirlerini anlatımı ve oraların ele geçirilmesi imkanları hakkındaki haberleri; Rus ordularının Kafkaslardan Suriye'ye hareket etme imkanları hakkında notlar (1833-1834, Rusca ve Fransızca, 21 sayfa, D. 54592).

Beresford tarafından hazırlanan ve Türk askeri kuvvetlerinin durumu hakkında askeri yorum ve bilgiler (1836, Fransızca ve Almanca, 65 sayfa, D. 54517).

Yüzbaşı Bogdanoviç tarafından hazırlanan, "Türkiye'ye ait Genel Karargah Bölümü Gizli Arşivinin Askeri Haberler Mecmuası" (1837, 29 sayfa, D. 54244);

Albay Rjevutskiy tarafından İstanbul'da hazırlanan Türk Hassa Ordusu hakkında bilgiler (1839, Türkçe ve Rusca, 3 sayfa, D. 54242).

Romanov tarafından hazırlanan Türk askeri kuvvetleri hakkında bilgiler (1839, 41 sayfa, D. 54222).

Çanakkale Boğazı girişinde yeni yapılan kaleler hakkında İstanbul'da bulunan Rus Elçisi A.Y. İtalinski'nin K.V. Nesselrode'ye telgrafı. Ek: Kalelerin planı (1845, Fransızca, 2 sayfa, D. 80109).

Türkiye'de yeni düzenlemeler; Türk ordusunun silahlandırılması; Boğaziçi ve Çanakkale'nin savunma tedbirleri hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci

Albay Osten-Saken ve Karargah şubaylarından İstomin, Dyugamel ve diğerlerinin raporları(1847-1853, Fransızca ve Rusca, 378 sayfa, D. 50328).

Türk donanması ve Boğaziçi'nin savunma tedbirleri hakkında İstanbul'dan Birinci Rang Kapitanı⁶⁸ İstomin'in E.E. Rezenkampf'a raporu (1849, 7 sayfa, D. 54251).

Türk ordusunun durumu hakkında Tuğgeneral Liven'in Buharest'ten gönderdiği rapor (1849, 14 sayfa, D. 54245).

Türk ordusunun durumu, Boğaziçi ve Çanakkale savunma tedbirleri hakkında İstanbul'dan Teğmen Çihaçev'in raporu (1849, Fransızca ve Rusca, D. 54393).

Türk silahlı kuvvetleri hakkında E.F.Tizengauzen'in İstanbul'daki Rus misyonuna verdiği rapor (1849-1850, D. 50327).

Türk ordusu ve donanmasının durumu ve Boğaziçi'ni savunma tedbirleri hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Ostan-Saken'in raporu(1850-1851, Fransızca ve Rusca, 81 sayfa, D.54391).

Suriye'deki Dürzi ayaklanmasına karşı Türk ordusunun düzenlediği sefer hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Ostan-Saken'in Bakanlık Askeri Müdürü General D.İ. Dolgorukov'a raporu (1852, 9 sayfa, D. 63154).

Suriye'de Dürzi ayaklanmasını bastırmaya giden Türk ordusunun kayıpları hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Ostan-Saken'in raporu (1852, Fransızca ve Rusca, 3 sayfa, D. 49589).

Türk ordusunun durumu ve Boğaziçi'nin savunma tedbirleri hakkında Rus askeri temsilci Albay Osten-Saken'in raporu (1852, 22 sayfa, D. 49534).

Türk ordusunun Çernigoriya'ya gönderilmesi hakkında Rus askeri temsilci Albay Osten-Saken'in raporu (1852, Rusca ve Fransızca, 4 sayfa, D. 49528).

Türkiye'deki durum ve Suriye'de bulunan Türk ordusu hakkında Rus askeri temsilci Albay Osten-Saken'in raporu (1852, Rusca ve Fransızca 21 sayfa, D. 54396).

İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Karargah Yüzbaşı Frankini'nin Müttefik ordularının Türkiye'den ayrılması, Karma bölükler ve Türk ordusunun konuşlanması, Rumeli'deki demiryolları, Türk filosunun ve Türkiye ekonomisine İngiliz sermayesinin girmesi hakkında raporları (1856-1858, Rusca ve Fransızca, 468 sayfa, D. 58091).

Türkiye'deki karma bölükler hakkında yeni projenin durumu; Türk askerlerinin Rumeli'de toplanması; Sultan'a karşı yapılan saray komplosu; Türkiye'de haklın bilgilendirilmesi hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Karargah Yüzbaşı Frankin'in raporu (1859, Rusca ve Fransızca, 109 sayfa, D. 58093).

II. Rang Kapitanı⁶⁹ M. Loşinskin'in önerisiyle Rus donanmasının Boğaziçi'ne yaptığı ziyaret ile ilgili notları(9 sayfa, D. 37948).

68 Deniz Albayı

69 Deniz Yarbayı

A. Coğrafi, Topografik, İstatistik ve Etnografik Belgeler

1. Coğrafi ve Topografik Belgeler:

a) Avrupa ve Asya Türkiye'si

XIX. yüzyılda Türk ordusunun kullandığı üniformaların akvarel boyayla yapılmış resimler albümü, (26 sayfa, D. 53710).

Asya Türkiye'sindeki yollarının tarifi; Küçük Asya orta şeritinin umumi istatığı ve Skalon tarafından hazırlanmış Asya Türkiye'sinde Rus ordusunun meseleleri hakkında düşünceler. Ek: Türkiye'de Rus ordusunun tasarladığı hareketlerin haritası (1866-1867, D. 54387).

Avrupa Türkiye'si hakkında istatistiki bilgiler ve 1867-1869 yıllarında Skalon tarafından hazırlanmış Doğu'da Rusya'nın askeri meseleleri hakkında notlar (55 sayfa, D. 54387) Ek-1: Sırb ve Bosna sınırlarından Burgaz kentine kadar yolların tarifi (5 sayfa); Ek-2: 1806-1812'deki savaş sırasında Rus ve Türk ordularının Vidin'deki pozisyon planları (3 sayfa, D. 54386).

Avrupa Türkiye'sinde Genel Karargah Yüzbaşı Bobrikov'un görev gezisi hakkındaki raporu (1867, 96 sayfa, D. 77921).

Şumlu ve İstanbul'da, Amerika ve Avusturya'dan Türkiye tarafından sipariş edilen silahların sayısı ve Kafkaslarda Türk hükümetinin politikası hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Zelyoni'nin raporu (1870, 14 sayfa, D. 54595).

Yemen'deki ayaklanmaya karşı Türk ordusunun Arabistan'a girmesi; Ordunun ve topçuların yeniden silahlandırılması ve Türk ordusundaki yeni reformlar hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Zelyoni'nin raporu (1871, 53 sayfa, D. 56522).

Türkiye'deki durum ve Berlin Kongresi'nden sonra Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler ve Türkiye'nin durumu hakkında Rus askeri temsilcisinin raporları; Askeri Bakanlığın, Dışişleri Bakanlığın ve Kafkas Askeri Bölge Karargahı ile yazışmaları (1879-1880, 106 sayfa, D. 53732).

Türk ordusunun silahlanması ve yeniden yapılanması; Ordunun Suriye'ye yerleştirilmesi ve Asya Türkiye'sinde İngiliz etkisinin yoğunlaşması hakkında Trabzon'da, Halep'de, Van'da ve Asya Türkiye'si'nin diğer şehirlerinde bulunan Rus Konsolos ve Konsolos Yardımcılarının raporları (1879-1882, 84 sayfa, D. 78735).

Asya Türkiye'sinde demiryolu inşaatı için yabancı imtiyaz sözleşme projeleri ve aynı zamanda bu konuyla ilgili General Kapka'nın projesi hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Verigin'in raporları; Rusya'nın Küçük Asya'da demiryolları kurması konusunda mühendis Yugoviç'in projesi hakkında Askeri Bakanlığın, Dışişleri Bakanlığın ile olan yazışmaları Ek: Küçük Asya demiryolu hatları haritası. (1880-1895, Fransızca ve Rusca, 95 sayfa, D. 77859).

Avrupa Türkiye'sindeki askeri hazırlıklar; Avrupa'nın Türkiye'de artan etkisinin artması hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Filippov'un raporları ve 1874 yılında Albay Venyukov tarafından hazırlanan, Boğaziçi ve Çanakkale'in savunma tedbirleriyle Türkiye hakkında askeri-topografik notlar. Ek-1: İstanbul çevresinin haritası. Ek-2: Boğaziçi'nin istihkam haritası (1881-1887, 282 sayfa, D. 79085).

Avrupa Türkiye'sinde askeri hazırlıklar; Avusturya ve Türkiye'nin gizli görüşmeleri ve anlaşmalarıyla Kafkas sınırında toplanan Türk ordusunun sayısı hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Peşkov'un raporu (1887, 190 sayfa, D. 79054).

Türk hükümetinin, Almanya, Avusturya ve İtalya arasında imzalanan üçlü ittifakla olan ilişkileri; Çanakkale'de yapılan tahkimat çalışmaları; 1 Ocak 1888 tarihi itibarıyla Türk ordusunun sayısı ve yerleşimi; Türk Harbiye Bakanlığı mühendislik bölümünün bütçesi ve finans durumu; 1888-1889 yılları itibarıyla Türk Devleti'nin bütçesi hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Peşkov'un raporu (1887-1888, Rusca ve Fransızca, 220 sayfa, D. 78737).

Erzurum'dan Van'a kadar olan yollar; Vergilerin toplanması ve Asya Türkiye'sinin nüfusunun istatistiki bilgileri hakkında Erzurum'da bulunan Rus Başkonsolosu Tuğgeneral Denner'in raporları; General Maloş'un Türkiye hakkında coğrafi, istatistiki ve etnografik inceleme raporu (1888-1889, 124 sayfa, D. 78754).

Çanakkale istihkamının açıklamalı haritası; Çanakkale ve İstanbul Boğazı'na mayın döşeme projeleri; Krupp ve Almanya'nın diğer fabrikaları tarafından Türkiye'nin silahlandırılması ve Avrupa Türkiye'si hakkında askeri-siyasi bilgiler konusunda İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Peşkov'un raporları (1889-1898, 355 sayfa, D. 78733).

İttihad ve Terakki Partisi'nin faaliyetleri; Türk ordusu ve donanmasının durumu hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Peşkov'un raporları ve Boğaziçi'nin yukarı kısımlarının haritasının hazırlanması için Deniz Karargahı Başkanlığı'nın Askeri Bakanlıkla olan yazışmaları (1895-1896, 122 sayfa, D. 78743).

1898 yılında Yüzbaşı Şebeko tarafından hazırlanan, Anadolu'daki demiryollarının askeri tanımlanması ve Bağdat demiryolunun inşaatı için Alman imtiyaz sözleşmesi hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Peşkov'un raporu. Ek-1: Anadolu Demiryolları haritaları, Ek-2: Küçük Asya Demiryolları haritası, Ek-3: Alman profesör Forhgytsmer'in 'İzmit-Ankara Demiryolu' broşürü (1898-1899, 16 sayfa).

Küçük Asya'da demiryolları inşaatı için Rus imtiyaz sözleşmesiyle ilgili Dışişleri Bakanı M.Muravyev'un Askeri Bakan A.N.Kuropatkin'le yazışmaları; Türk ordusunun geliştirilmesinde Almanya'nın etkisi ve Erzurum-Erzincan-Sivas Demiryolu hatlarının inşaatı hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Peşkov'un raporları (1899-1906, 38 sayfa, D. 78242).

Hamidiye Süvari Birliklerinin oluşturulması; Türk Kürtlerinin Rus sınır ilçelerine kaçması hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Kalnin ve Erzurum Konsolosluk sekreteri N.İ. Prejivalski'nin raporu; 1905 yılında Beyazıt'ta Rus konsolos yardımcısı tarafından hazırlanan Beyazıt sancağının askeri-istatistiki bilgileri (1899-1905, Rusca ve Fransızca, 106 sayfa, D. 78271).

Albay A.İ. Gippius tarafından hazırlanan, Bağdad Demiryolu'nun inşaatıyla ilgili olarak Küçük Asya'daki demiryolları hakkında not (D. 100275).

Mühendis Tihonov'un Askeri Bakan V.A.Saharov adına yazdığı, Rusya'dan Küçük Asya'ya kadar demiryolu hattı inşaatı proje notları ve Küçük Asya'da Alman etkisinin azaltılması hakkında Rotmistr Voykov'un önerileri (4 Ocak 1900-19 Ocak 1902, 32 sayfa, D. 78853).

İmparatorluğun demiryollarının finansmanı hakkında Türk Devlet Bankası'nın istatistiki finansal bilgileri ve Küçük Asya demiryollarının durumu hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Albay Kalnin'in raporu; Küçük Asya Demiryolları ve Bağdad Demiryolu inşaatının önemi hakkında Albay Gippius'un notu (1901-1904, Rusca ve Fransızca, 88 sayfa, D. 77991).

Erzurum ve Trabzon vilayetlerinde Türk ordusunun toplanması; Ermenilerin isyan hazırlıkları ve Ermeni İhtilal Komitelerinin faaliyetleri; Türk ordusunun Arabistan'a gönderilmesi; Türk ordusu tarafından İran bölgesinin işgal edilmesiyle ilgili Türk-İran anlaşmazlığı hakkında İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilci Yarbay Alekseyev'in ve Erzurum Başkonsolosu Skryabin'in raporları (2 Mart 1905-12 Temmuz 1906, 229 sayfa, D. 78661).

Marmaris Körfezi'nin İngilizler tarafından incelenmesi ve onların bu körfezi mayın depolamak için kullanma amacında olmaları hakkında Atina'da bulunana Rus askeri temsilci Yüzbaşı Holsmen'in raporu (1905, 8 sayfa, D. 78653).

Türkiye'deki durum ve Rus-Türk ilişkileri hakkında Trabzon'da bulunan Rus Konsolos yardımcısı V.T. Mayevski'nin raporu (1906, 8 sayfa, D. 37000).

Türkiye'nin Japonya'ya yaklaşması ve Türkiye, Japonya ve İngiltere arasında hazırlanan ittifak hazırlığı hakkında Bükreş ve İstanbul'da bulunan Rus askeri temsilcilerinin raporları (18 Ocak – 18 Mart 1906, 10 sayfa, D. 78273).

İstanbul'a askeri birliklerin gönderilmesi ve donanımı hakkında Askeri Bakan V.A.Suhomlinov'un Başbakan V.N.Kokovtsev'le, Maliye Bakanıyla ve Kafkas Askeri Bölge Karargahıyla yazışmaları (1912-1914, 185 sayfa, D. 69718).

Üzerinde kalelerin de bulunduğu Büyükdere vadisi, Prens Adaları ve Boğaz'ın açıklamalı ve görüntülü albümü.(Resim: M. Melling. Gravür: Dyubar. 7 sayfa, baskı. 68x39 cm, Fransızca, XVIII. yy sonu, D. 83477).

Londra'da bulunan Rus Askeri Ateşesi Albay Novitskiy tarafından hazırlanan Avrupa Türkiye'sinin haritası (XIX. yy başları, D. 54331).

Albay Vronçenko tarafından hazırlanan Küçük Asya haritası (1834-1835, D. 54332).

Albay Vronçenko tarafından hazırlanan, Küçük Asya'nın coğrafik ve etnografik yorumu (1837, 1. Bölüm, 96 sayfa; 2. Bölüm, 354 sayfa, D. 54465).

Farklı araştırmacıların materyallerine dayanılarak hazırlanan topografik yol haritaları, şehir görüntüleri, dağ profilleri ve Avrupa Türkiye'sinin istihkam atlası (1854, Fransızca, 33 sayfa, D. 67119).

Kipert, Fischer ve Moltke tarafından hazırlanan Küçük Asya ve Ermenistan'ın topografik ve etnografik açıklamaları (1854, Berlin, Almanca, 195 sayfa, D. 54747).

Avrupa Türkiye'sinin askeri-topografik ve etnografik görünüşü (XIX. yüzyıl ortaları, 28 sayfa, D. 54128).

Anakarargah'ın Askeri-Eğitim Kurulu'nda korunan, Asya Türkiye'sinin kartografik belgeler listesi (1868, 2 sayfa, D. 80168).

Avrupa Türkiye'sinin coğrafik haritası (XIX. yüzyıl sonu, 14 sayfa, D. 54129).

b. Bölgeler ve Eyaletler

Albaniya'nın (Arnavutluk) dış ticaret yolları ve idari bölümlenmesi hakkında bilgiler (1804, Fransızca, D. 59424).

Albaniya hakkında topografik ve etnografik notlar (XIX. yüzyıl ortaları, 5 sayfa, D. 55147).

Yanin (Yanya) Paşalığının topografik ve etnografik durumu hakkında açıklamalar (XIX. yüzyıl ortaları, Fransızca, 11 sayfa, D. 55146).

Albaniya, Dalmaçya ve Çernogorya'nın kuzey bölgelerinin topografik, etnografik ve istatistiki açıklamaları (1900, Almanca, 220 sayfa, D. 55147). Ek: Albaniya'nın yol, idari ve posta haritalarıyla Skutauri (İşkodra, Albaniya'da) şehrinin planı.

Albay Truaon, Berg ve General Langeron ve başkaları tarafından hazırlanmış, Türkiye şehirlerinin tarifleri (1833, 181 sayfa, D. 54317).

Tuna'da bulunan Türk kaleleri hakkında bilgiler Yazarı belirtilmemiştir. (XIX. yüzyıl ortaları, 2 sayfa, D. 179864).

Asya Türkiye'sinde Akka şehrinin ve kalesinin planı (Londra, İngilizce, XIX. yüzyıl ortası, D. 83210).

Diyarbakır şehrinin planı (XIX. yüzyıl başları, Almanca, D. 91538).

İzmit şehri çevresinin haritası (Gravür: Sergejev, 1835, D. 53527).

Kavak Kalesi'nin planı (Fransızca, XIX. yüzyıl ortası, D. 83212).

Fischer tarafından hazırlanan, Karahisar, Karaman ve Bursa şehirlerinin ve kalelerinin planları. (Berlin, 1838, 4 sayfa, D. 61837, 61838-61841, 64961, 64962).

Bofort tarafından hazırlanan Karaman şehrinin harita ve planı (1811-1812, İngilizce, 61 sayfa, D. 74715, 61827).

İstanbul civarında Rus sefirleri tarafından iskan edilen yerlerin ve sarayın görünüşü (1783, 1 sayfa, D. 83193).

XVIII. yüzyıl başlarında Dimitri Kantemir tarafından hazırlanan, İstanbul ve Boğaz'ın plan ve görünüşü (Kopya, 2 sayfa, D. 64994).

İstanbul, Boğaz, Çanakkale ve Karadeniz'in güney sahilinin istihkam sisteminin durumu hakkında farklı kişilerin notlarına göre hazırlanmış bilgiler (1801-1807, Fransızca, 53 sayfa, D. 53639).

Albay Pervanov tarafından hazırlanmış, İstanbul surlarının askeri-tarihi tanımlanması (XIX. yüzyıl başları, 8 sayfa, D. 79962).

Genel Karargah teğmenleri tarafından hazırlanan, İstanbul ve Boğaz'ın çevre haritası (1883, 3 sayfa, D. 80097).

General Vrangal tarafından hazırlanan, İstanbul hakkında askeri-topografik notlar (1852, Almanca, 13 sayfa, D. 54665).

Ktelaf Kalesi'nin planı (XVIII. yüzyıl ortası, 1 sayfa, D. 75500).

Kaptan Proskuryakov ve Ogranoviç tarafından hazırlanan, Mardin şehrinin planı (1849, 1 sayfa, D. 80139).

Avrupa Türkiye'sinin Ruşuk, Şumlu, Edirne ve İstanbul şehirlerinin askeri tanımlanması (XIX. yüzyıl ortası, Almanca, 17 sayfa, D. 54541).

Sivas şehri çevresinin planı (XIX. yüzyıl ortası, 1 sayfa, D. 77242).

Laffit-Klave tarafından hazırlanan, Sinop şehri ve kalesinin askeri-topografik açıklaması (1784, Fransızca, 2 sayfa, D. 64976, 83220).

Laffit-Klave tarafından hazırlanan, Sinop'un topografyası ile Sinop Kalesi'nin müdafaa sistemi hakkında notlar (1784, Fransızca, D. 54614).

Pleşeyev tarafından hazırlanan, Sinop şehrinin ve Sinop limanının askeri-topografik açıklaması (XVIII. Yüzyıl sonu, 3 sayfa, D. 54669).

Teğmen Arsenyev tarafından hazırlanan, Sinop şehri ve civarının planı (XVIII. Yüzyıl sonu, 1 sayfa, D. 61856).

Sinop şehri ve kalesi hakkında askeri notlar (XIX. yüzyıl başları, 2 sayfa, D. 54721).

1834 yılında Kaptan Richard Kopeland tarafından hazırlanan, İzmir ve çevresinin haritası ve görüntüsü (Londra, 1901, 1 sayfa, İngilizce, D. 62937).

Arsenyev tarafından hazırlanan, Trabzon'un planı (1776, 1 sayfa, D. 83208).

Karargah Yüzbaşısı Blom tarafından hazırlanan, Trabzon'un planı (XIX. yüzyıl başları, 1 sayfa, D. 64970).

Rus konsolos yardımcısı Mayevski tarafından hazırlanan, Trabzon şehri ve çevresi planı ile Kars Kalesi birliğinin yerleşim planı (1916, 1 sayfa, D. 69701).

Voskoboynikov tarafından hazırlanan, Silvan bakır madenlerinin ve Erzurum'da bulunan maden eritme fabrikasının durumu (1829, 17 sayfa, D. 54719). Ek: Eritilmiş bakır sayısının bordrosu.

B. İstatistiki ve Etnografik Bilgiler

Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'deki yolların tarifi hakkında askeri-istatistiki bilgiler (XIX. yüzyıl başları, 13 sayfa, D. 53726).

Osmanlı İmparatorluğu hakkında askeri-istatistiki ve topografik bilgiler (1820-1843, 89 sayfa, D. 54518).

Asya Türkiye'si şehirlerinin nüfus ve ev sayısını gösteren tablo (XIX. yüzyıl ortası, 6 sayfa, Fransızca, D. 74473).

Albay Filippov tarafından hazırlanan, Asya Türkiye'si'nin askeri-istatistiki, topografik ve etnografik görünümü (1881, 70 sayfa, D. 54389).

Doğu Anadolu ve Türk Kürdistanının topografik ve etnografik tasviri (XIX. yüzyıl sonu, 3 Bölüm, 560 sayfa, D. 55075-55077).

Albay Korsun tarafından hazırlanan, Türk ve Karadeniz sahilinin etnografik görünümü ile Türk halkının yerleşim şeması (XIX. yüzyıl sonu, 2 sayfa, D. 93047).

2. Ulaşım ve Haberleşme Hakkında Bilgiler

Türkiye'de bulunan Büyükelçi N.V.Repnin'in hazırladığı Tuna'dan İstanbul'a kadar olan yolun haritası (1776, 1 sayfa, D. 79902).

L.Zaman'ın Türkiye'ye yaptığı gezi sırasında hazırlanmış olan, Milan'dan İstanbul'a kadar olan yolun tarifi (1807, Fransızca, D. 55047).

İstanbul'dan Oçakov şehrine kadar olan yolun askeri-topografik açıklaması (1821, 45 sayfa, D. 51450).

Abstract

This is the first part in a series introducing Russian State Archives which contain rich material on Turkish history. One of particular interest to Turkish researchers is the Russian State Archive of Military History (Rossiyskiy Gosudarstvenniy Voennno-Istoricheskiy Arhiv (РГВИА) in Moscow; it houses records, maps, plans, reports, books, etc., relating to imperial Russian military organisation and activities on different fronts. With a brief introduction to the institutional development of this archive, the present article provides a brief catalogue of the material preserved in the relating basically to Turko-Russian military activities and wars since the beginning of the 18th century.

Key words

Russian State Archives, Russian military, Turko-Russian wars.

Size perestiş ediyorum,
nasıl oluyor da bunca eski,
güzel ve fakat kıymetli
kağıdı toplayabiliyor ve
onlara gözünüz gibi
bakabiliyorsunuz?

Aşk ile madam... Tıpkı size
baktığım gibi... Bir de sık sık
www.sanatkıtabevi.com.tr
adresine girerek!...

www.sanatkıtabevi.com.tr

İnternetteki İLK "sanal" sahaf...

Sanat Kitabevi

Karanfil Sok. Birlik İş Merkezi 5/60
06650 Kızılay / ANKARA
Tel: (90-312) 418 62 03
Fax:: (90-312) 425 93 77

www.sanatkıtabevi.com.tr

sanat@sanatkıtabevi.com.tr